

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Bakalářská práce

Role sociálního pracovníka v dluhové poradně při práci se seniory

Vedoucí práce: doc. PhDr. David Urban, Ph.D.

Autor práce: Radek Hanák
Studijní obor: Sociální a charitativní práce
Forma studia: Kombinovaná
Ročník: III.

2021

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

17. 03. 2021

.....

Radek Hanák

Děkuji vedoucímu bakalářské práce **doc. PhDr. Davidu Urbanovi, Ph.D.** za jeho vedení, podnětné rady a připomínky. Dále děkuji rodině za podporu a také Mgr. Radce Kratochvílové, referentce studijního oddělení, která mi pomáhala během studia.

OBSAH

OBSAH.....	4
1. SENIOŘI A ZADLUŽENOST	8
1.1. STÁŘÍ Z POHLEDU VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE.....	8
1.2. PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY STÁRNUTÍ	9
1.3. SOCIOEKONOMICKÉ UKAZATELE CHUDOBY SENIORŮ.....	10
1.4. CESTY VEDOUcí KE DLUHŮM U SENIORŮ.....	11
1.5. VÝKON ROZHODNUTÍ – EXEKUCE	13
1.5.1. ÚČASTNÍCI EXEKUCE	14
1.5.2. PODMÍNKY UVALENÍ EXEKUCE NA DŮCHOD	14
1.5.3. PŘEDNOSTNÍ A NEPŘEDNOSTNÍ POHLEDÁVKY.....	15
1.5.4. GENERÁLNÍ INHIBITORIUM	16
1.5.5. OMEZENÍ INHIBITORIA	16
2. DLUHOVÉ PORADENSTVÍ.....	17
2.1. CÍLOVÉ SKUPINY DLUHOVÉHO PORADENSTVÍ.....	17
2.2. ROLE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA	18
2.3. METODY A TECHNIKY V SOCIÁLNÍ PRÁCI.....	19
2.4. INSOLVENCE – ÚPADEK A ZPŮSOBY JEHO ŘEŠENÍ	21
2.5. PODÁNÍ NÁVRHU NA ODDLUŽENÍ	22
2.6. NOVELA INSOLVENČNÍHO ZÁKONA V ROCE 2019.....	22
2.7. INSTITUT CHRÁNĚNÉHO OBYDLÍ.....	23
3. VÝZKUMNÁ ČÁST	25
3.1. CÍL VÝZKUMU.....	26
3.2. VÝZKUMNÝ SOUBOR/VÝBĚR RESPONDENTŮ	26
3.3. SBĚR DAT	27
3.4. VÝZKUMNÉ OTÁZKY	28
3.5. VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU	28
3.5.1. SEZNÁMENÍ S DLUHOVÝM PORADCEM	28
3.5.2. KLIENTI A ANAMNÉZA.....	29
3.5.3. ČINNOST PORADCE S PŘEDLUŽENÝM KLIENTEM.....	30
3.5.4. INSOLVENCE	31
3.5.5. UKONČENÍ SPOLUPRÁCE.....	32

4.	DISKUZE.....	33
5.	ZÁVĚR	36
6.	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	38
7.	SEZNAM PŘÍLOH.....	42
8.	ABSTRAKT.....	48
9.	ABSTRACT.....	49

ÚVOD

V této bakalářské práci se zaměřuji na dluhovou problematiku u seniorů, kteří jsou zvláště ohroženou skupinou.

S dluhovou problematikou jsem se dostal do kontaktu prostřednictvím odborné praxe na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Praxe mě natolik zaujala, že se dané problematice dále pasivně věnuji.

V posledních letech roste zadlužení celé populace České republiky, které se nevyhýbá ani seniorům. Seniori jsou specifickou skupinou, která je také ohrožena exekucemi. Mnoho z nich má se svými dluhy problém a dostává se do fáze předlužení, kdy již nejsou schopni hradit své závazky. Poté nastupuje instituce jménem exekuce, která je uvalena na starobní důchod, ze kterého se postupně strhávají měsíční srážky.

Cílem této práce je ověřit, jakým způsobem pracuje sociální pracovník s předluženými seniory, případně identifikovat důvody, které k takovému stavu vedou, analyzovat tyto důvody a navrhnout, jakým způsobem vzniklou situaci řešit. Práce se také zaměřuje na roli sociálního pracovníka v organizaci, která se dluhovou problematikou zabývá. Popíšu, jaké metody a techniky využívá sociální pracovník při práci s klientem a také, s jakou cílovou skupinou se setkává.

Dluhové poradenství je služba, která je rok od roku žádanější. S tímto narůstajícím trendem vznikají stále nové poradny a je potřeba více sociálních pracovníků, kteří budou pomáhat klientům se znovu začlenit do společnosti.

Teoretická část bakalářské práce se bude v první kapitole zabývat seniory a zadlužeností, kde si vysvětlíme, jak je senior vnímán z pohledu psychologie, jaké jsou nejčastější příčiny dluhů u seniorů a co je to institut exekuce. Také zde uvedu počet exekucí vedených vůči seniorům z dostupných dat. Nedílnou součástí exekuce je tzv. generální inhibitorium, které znemožňuje dlužníkovi nakládat s majetkem a to již v případě, kdy se dlužník dozví, že je proti němu exekuce vedena.

V druhé kapitole se zabývám možností oddlužení, která může pomoci zadluženým seniorům k jejich návratu do společnosti. Vysvětlím, jaké jsou způsoby řešení úpadku a co je institut chráněného bydlení, který je důležitou ochranou pro některé dlužníky před provedení dražby nemovitého majetku. Dražba nemovitého majetku má za následek ztrátu bydlení, leckdy i nestačí na umoření dluhu, a tak zůstávají dluhy a starosti, kde senior bude žít.

Praktická část je zaměřena na tři rozhovory se sociálními pracovníky, kteří působí v organizaci Člověk v Tísni, o.p.s. Rozhovory se uskutečnily v únoru roku 2021 a vedou k mému cíli. Formou rozhovoru je polostrukturovaný rozhovor, který mám rozčleněný do pěti oblastí. Používám metodiku kvalitativního výzkumu. Především jsou to poznatky z praxe poradců, kteří pracují se zadluženým seniorem a zároveň zjišťují, zda seniori potřebují ještě nějakou jinou službu mimo dluhového poradenství. V praktické části mě také zajímá, jestli rozšiřující službu zajišťuje organizace sama, anebo jestli spolupracuje s ostatními organizacemi.

Při zpracování bakalářské práce jsem čerpal z odborné literatury týkající se sociální práce, dluhové problematiky, vývojové psychologie a realitního práva a tuto primární literaturu jsem doplnil internetovými zdroji, zákony.

1. SENIOŘI A ZADLUŽENOST

V první kapitole se zaměřím na stáří z pohledu vývojové psychologie, jaké jsou psychologické aspekty stárnutí, proč se senioři nejčastěji zadlužují, jaké dopady to může mít pro jejich důchodový život. Uvedu, co exekuce znamená a kolik seniorů spadá do exekuce. Často k předlužení seniorů dochází, protože chtějí pomoci dětem a vnoučatům.¹

Dlouhodobá předluženost má vliv na zdravotní a psychický stav jedince. V důsledku předlužení často dochází ke ztrátě bydlení, ať již vystěhováním z bytu pro neplacení nájmu nebo nucenou dražbu nemovitosti. Změna místa bydliště znamená v mnoha případech vzhledem k sociální situaci osob předlužení na ubytovnách, u příbuzných, což má vliv na celou řadu dalších oblastí v životě klienta.² Této situaci lze za určitých okolností předejít a k prodeji nemovitého majetku nemusí docházet.

1.1. STÁŘÍ Z POHLEDU VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE

Vágnerová uvádí, že můžeme rozdělit stáří na období raného stáří (60 - 75let) a období pravého stáří (75 a více let). Stáří je poslední etapou života, která bývá také označována jako postvývojová. Stáří přináší nadhled, moudrost, pocit naplnění, ale také úbytek energie a nezbytnou proměnu osobnosti směřující k jejímu konci.³

Podle E. H. Eriksona je hlavním vývojovým úkolem stáří dosáhnout integrity v pojetí vlastního života. Dané integrity senior dosáhne, pokud přijme svůj život, takový jaký byl, který měl určitý smysl.⁴ „*Starší člověk by měl svůj život akceptovat takový, jaký byl, bez velké lítosti nad tím, co se neuskutečnilo nebo mohlo být jinak. To zahrnuje i přijetí vlastní nedokonalosti, smíření se svými nedostatky a vyrovnání se vším, co se nepodařilo, včetně vlastních činů, které ještě po čase vyvolávají pocity zahanbení a viny.*“⁵

Stárnutí v oblasti psychiky se projevuje různými způsoby. Nejčastější změny jsou podmíněné strachem z osamělosti a opuštěnosti, mající mnohdy stupňující tendenci. Toto období prochází i změnami hodnot orientujících se na duchovní oblast, snižují se adaptační schopnosti a mění se rysy osobnosti.⁶ Někteří autoři připouštějí, že můžeme biologické stárnutí rozdělit na stárnutí normální, které závisí na přibývajícím věku a patologické, kterému jedinec napomáhá vlastní nekázní, ignorováním zdravého způsobu života a nezodpovědností.

¹ OTTO, P. *Tisíce důchodců spadly nově do exekuce*, [online] [cit. 2021-01-30]

² HŮLOVÁ, K. *Dluhové poradenství*. In: MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, s. 453

³ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří*, s. 299

⁴ Srov. Tamtéž, s. 299

⁵ Tamtéž, s. 299

⁶ Srov. VETEŠKA, J. *Gerontagogika*, s. 44

V dnešní době musíme počítat s tím, že není nic výjimečného dožít se vysokého stáří, jak tomu bylo dříve. Současný kvantitativní nárůst této věkové kategorie lze chápat jako vítězství kultury nad přírodou. Avšak je tento výsledek ambivalentní, přináší totiž otázky ekonomické, psychologické, politické a sociální. V očích společnosti je stáří drahé a neproduktivní, přesto lidé dělají vše proto, aby se dožili vyššího věku. Zásadní je nejen skutečnost prodlužování lidského věku, ale také kvalita života ve vysokém stáří.⁷

1.2. PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY STÁRNUTÍ

Psychické změny mohou být podmíněny biologicky, jiné jsou důsledkem psychosociálních vlivů, mnohdy jde o výsledek jejich interakce.⁸

Biologické stárnutí zahrnuje mnoho změn, které prodělává lidský organizmus a se stárnutím mozku přímo souvisí. Stáří člověka představuje označení konkrétní míry změn involučních mechanismů, kdy se jedná především o atrofie, pokles funkční zdatnosti, změny regulace, adaptace. Toto období je těsně spojeno se změnami způsobenými těmi chorobami, které se vyskytují s vysokou frekvencí převážně ve vyšším věku.⁹ Biologicky podmíněné změny prožívání, uvažování, chování starších lidí mohou být pouhým projevem stárnutí a lze je proto považovat za normální. Do těchto změn můžeme zařadit celkové zpomalení, obtíže vzpomínání a vybavování, snížení frustrační tolerance atd. Musíme mít na paměti, že tyto změny mohou být zároveň příznaky chorobných procesů, jejichž vznik je ve stáří pravděpodobnější, než byl dřív. Zpočátku může být jejich rozlišení dost obtížné, v pozdější fázi choroby jsou nejen zřejmé, ale i často nápadné. Mohou vést k zásadním změnám osobnosti (př. Alzheimerova demence).¹⁰

Psychosociálně podmíněné změny obecně očekávají stagnaci většiny kompetencí seniorů. Postupný pokles funkčních rezerv a zhoršení adaptačních schopností, včetně kognitivních kompetencí, mohou ovlivňovat i psychosociální faktory:¹¹

- Změny psychických funkcí v době stáří mohou být ovlivněny tzv. kohortovou příslušností – lidé téže generace získali určité vzdělání, mají podobnou sociální zkušenost a působily na ně podobné sociokulturní vlivy. V průběhu svého života byli zatíženi stejnými makrosociálními traumaty a stresy.
- Změny kognitivních a sociálních dovedností už nejsou potřebné a tudíž nejsou užívány. Život starších lidí může mít charakter zjednodušeného stereotypu, k jehož zvládnutí stačí mnohem méně.
- Ke změnám mohou přispívat očekávání a postoje společnosti, manipulující staré lidi k přijetí určitého postoje a modelu chování, jež mohou mít různé, příznivé i nepříznivé důsledky.¹²

K dalším změnám můžeme zařadit proměnu kognitivních funkcí, kdy ve stáří dochází k nerovnoměrné proměně dílčích schopností i celkové struktury poznávacích

⁷ Srov. JANEČKOVÁ, H. *Vysoké stáří*. In: MATOUŠEK, O. a kol. Encyklopedie sociální práce, s. 369

⁸ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří*, s. 315

⁹ Srov. VETEŠKA, J. *Gerontagogika*, s. 19

¹⁰ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří*, s. 316

¹¹ Tamtéž, s. 317

¹² Tamtéž, s. 317

procesů. Schopnost využívat svůj potenciál, není po 60. roce života už příliš velký a stále postupně klesá. Závažnější pokles účinnosti a přesnosti kognitivních kompetencí může mít významný dopad na kvalitu života, a to zejména pokud by omezoval schopnost žít nezávisle na cizí pomoci. Mezi takové důsledky můžeme zařadit významné zhoršení zrakové či sluchové percepce, paměti i uvažování. Ke ztrátě uvedených funkcí dochází jen pod vlivem chorobných procesů, jejichž četnost s přibývajícím věkem narůstá. Pouhý proces stárnutí je v období raného stáří způsobit nemůže.¹³

1.3. SOCIOEKONOMICKÉ UKAZATELE CHUDOBY SENIORŮ

Vnímám, že Česká republika je z hlediska přípravy na proces stárnutí populace, ale i přicházející procesy digitalizace, v určitých oblastech nepřipravena. Současná generace pracujících studentů a absolventů škol nedůsledně vyhodnocuje formy výdělečné činnosti, které se nezapočítávají do odpracovaných roků. Tento současný fenomén bude mít dopady také na jejich situaci v seniorském věku.

Velmi diskutabilní otázkou v současnosti je hodnocení socioekonomické situace a chudoby u žen. Jedná se o faktor nerovného odměňování, kdy mzdový rozdíl mezi muži a ženami je v současné době v České republice 22,5 %, což se následně projevuje i ve výši důchodu.¹⁴

Jako jednu z příčin seniorské chudoby v ČR můžeme zařadit výrazné rozdíly ve výši starobních důchodů mužů a žen. V současné době identifikujeme vysoké ohrožení těchto skupin seniorů: samostatně žijící osoby vyššího věku a především samostatně žijící ženy seniorky, u nichž lze i nadále riziko chudoby považovat za závažné. Chudobu současné, ale i nastupující generace seniorů mohou potencionálně prohlubovat tyto skutečnosti, na které je nutno brát zřetel.¹⁵

- absence institutu minimálního starobního důchodu,
- nastavení pojistného na důchodové pojištění pro současné podnikatele, respektive OSVČ, kteří se v důsledku nevhodného nastavení minimálního pojistného důchodu mohou dostat do sociální pasti až v seniorském věku,
- tzv. šedá ekonomika a výplata mezd v hotovosti,
- dlouhodobá nezaměstnanost lidí ve věku nad 50 let,
- vysoké náklady nájemního bydlení spojené s nedostatečnou sociální ochranou osamocených seniorek a seniorů,
- a v neposlední řadě, zadluženost seniorů.¹⁶

Dalo by se říci, že dlouhodobá problematika důchodového systému se podepisuje i na chudobě starších občanů u nás. Nejen, že máme rozdílné důchody na základě genderové identity, ale také celoživotní podnikatelé nemusejí být připraveni na skutečnost, že pokud si nebudou tvořit během aktivního života dostatečnou rezervu na stáří. Tím se mohou velice rychle dostat z pomyslného žebříčku úspěchu do chudoby.

¹³ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří*, s. 318

¹⁴ ONDRUŠOVÁ, J., KRAHULCOVÁ B. *Gerontologie pro sociální práci*, s. 223

¹⁵ Srov. Tamtéž, s. 223

¹⁶ Tamtéž, s. 223

1.4. CESTY VEDOUcí KE DLUHŮM U SENIORŮ

„Senioři tvoří nejméně zadluženou věkovou skupinu obyvatel u nás. Mají však nejtěžší pozici v případě splácení a vyrovnání finančních dluhů.“¹⁷

Vliv na vznik dluhů má i nedostatečná znalost e-mailového prostředí a internetového bankovníctví a následné včasné zaplacení účtů za telefon, internet apod.¹⁸

Jedním z důvodů, proč se senioři zadlužují, je také snaha pomoci druhým, nejčastěji dětem nebo vnoučatům. Diakonie Západ ve své zprávě uvedla, že se opakovaně setkávají se situací, kdy starší člověk pomáhá dospělému dítěti, které má samo dluhy, půjčuje si kvůli němu, případně podporuje potomka závislého na drogách, alkoholu, gamblingu. Senior mu poté pomáhá, dokud může a často si neuvědomí, že sám nebude schopen splácet půjčky. Do Diakonie Západ přicházejí též lidé, kterým vznikly dluhy v minulých letech, kdy byly hojně rozšířené různé předváděcí akce zaměřené na prodej zboží. Tyto nekalé praktiky jsou již dnes známé, ale nemalá část seniorů za jejich praktiky platí dodnes, a to právě formou exekuce.¹⁹

Téměř polovina z důchodců, kteří nesplácejí své půjčky z kreditních karet, často vůbec netuší, že takové dluhy mají. Kreditní kartu většinou dají někomu z rodiny a ti potom půjčku nesplácí, vyplývá to ze statistik M.B.A. Finance, která zajišťuje správu pohledávek pro finanční instituce. Dluhy z platebních karet vyrovná do tří měsíců okolo 80 % dlužníků, avšak v případě seniorů zaplatí dluhy z karet jen necelá polovina z nich.²⁰

Dalším důvodem, proč vzniknou dluhy seniorům, je z dob jejich ekonomicky aktivního života. Postupné roztáčení dluhové spirály, přes události jako nemoc, propuštění ze zaměstnání či pokles příjmu související s odchodem do důchodu, až po problémy, které se na první pohled jeví nevinně, ale přitom jejich důsledky mohou být vážné. Jeden z těchto problémů je doručování pošty a důsledky případných fikcí doručení, které jsou spojené s doručováním. Při doručování většiny zásilek v civilních soudních i exekučních řízeních platí tzv. fikce doručení, kdy nezáleží na tom, jestli si ve stanovené době adresát zásilku skutečně vyzvedne, ale po 10 dnech od zanechání výzvy nastupuje fikce, že to udělal. A to i v případě, že je zřejmé, že se s obsahem zásilky seznámit nemohl.²¹

Jak vyplývá z poznatků výzkumné sondy Milady Martínkové z Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, se dále jedná o nejasné či nesrozumitelné podmínky při uzavírání půjček, které spolupůsobily při zadlužení asi u poloviny seniorů a také při sjednávání změn různých smluv. Do popředí se také dostali podomní prodejci, kteří lákali na různé prodejní akce pro seniory. U každého více než desátého seniora se výrazně na jeho zadlužení, které vyústilo do exekuce, odrazilo uzavírání půjček pod tlakem okolností, kdy není čas si věci promyslet, někdo vyhrožuje apod. Téměř každý desátý senior se zadlužil s úmyslem půjčkou jednoduše vyřešit krizový či mimořádný

¹⁷ ONDRUŠOVÁ, J., KRAHULCOVÁ B. *Gerontologie pro sociální práci*, s. 221

¹⁸ Srov. Tamtéž, s. 222

¹⁹ Srov. DIAKONIE ZÁPAD. *Zadluženost jako rostoucí problém u starších občanů*, [online] [cit. 2021-02-02]

²⁰ HOLÝ, J. *Kreditka pro potomky se může seniorům vymstít*, [online] [cit. 2021-02-10]

²¹ VOBOŘIL, J., DLABOLOVÁ A. *Jak pomoci seniorům s dluhy a exekucemi*, s. 2 [online] [cit. 2021-02-10].

výdaj. V rámci seniorů v exekuci můžeme identifikovat tři skupiny dlužníků, které se sice všechny vyznačovaly nejvýrazněji častými a velmi častými dluhy u bank a u nebankovních subjektů. Jedná se o následující skupiny:²²

- velcí dlužníci v bankách a u nebankovních subjektů,
- dlužníci za penále při změnách poskytovatelů služeb (dodavatelů energií, operátorů apod.) a současně dlužníci v bankách a u nebankovních subjektů,
- ručitelé/spoludlužníci, dlužníci za předváděcí akce a dlužníci u bank²³

Prokázalo se mimo jiné, že faktorované důvody zadlužení označené jako důvěřivost, neznalost právních předpisů, pomoc rodině, mentální problémy stáří, submisivita (nedovede říci ne), nejúžeji souvisely se vznikem dluhů osob označených jako velcí dlužníci u bank a u nebankovních společností.²⁴

Podle statistiky Exekutorské komory České republiky od února roku 2020 do listopadu 2020 přibylo 2912 obyvatel starších pětadesáti let v exekuci. K 11. 11. 2020 bylo v exekuci těchto osob celkem 63 298 osob.²⁵

Vraťme se zpět k důvodům, proč jsou senioři ohroženi exekucemi. Jedním z důvodů zadlužení je snaha pomoci druhým, nejčastěji dětem nebo vnoučatům. Senioři se zadluží ve snaze pomoci jiným a neodhadnou, jak velký dopad to bude mít na ně samotné, jaká bude konečná výše závazku a to, zda jsou schopni pokrýt své dosavadní životní potřeby. Dalším způsobem vzniku dluhu u seniorů mohou být nechvalně proslulé předváděcí akce zaměřené na prodej zboží, které mnohdy převyšuje finanční možnosti osob pobírajících starobní důchod. I zde hraje svou roli snaha seniorů o koupi „kvalitního“ a „zdraví prospěšného“ zboží pro jejich děti či vnoučata. V obou těchto případech může mít vliv snížená schopnost orientace seniorů v nabídce finančních služeb a podcenění rizika nemožnosti splácet. Jiným důvodem, který nebývá tak často zmiňován, je fakt, že senioři si dluh přinesou již ze svého ekonomicky aktivního života. Tudíž se jedná o dluh, který pouze pokračuje i v době pobírání starobního důchodu. Takový dluh vznikl například v důsledku provozování živnosti, (ne)placení daní, odvodů, poplatků či výživného.

Podle dat České správy sociálního zabezpečení (dále jen ČSSZ) se počet poživatelů důchodu s nařízenou exekucí od roku 2003 do roku 2020 více než ztrojnásobil. Z téměř 22 tisíc poživatelů důchodu s nařízenou exekucí v roce 2003 na více než 70 tisíc poživatelů důchodu s nařízenou exekucí v roce 2020. Dle nastoleného trendu se dá očekávat, že zadlužení osob pobírajících důchod (nejen starobní) nadále poroste a počet exekucí uvalených na starobní důchody se bude nadále zvyšovat viz tabulka č. 1.

²²MARTÍNKOVÁ, M. *Senioři s exekucí – poznatky výzkumné sondy*, s. 4[online] [cit. 2021-02-20]

²³Tamtéž, s. 4

²⁴Srov. Tamtéž, s. 5

²⁵EXEKUTORSKÁ KOMORA. *Statistické listy*, [online] [cit. 2021-02-20]

Tab. č. 1: ČSSZ ke dni 25. 02. 2021

ROK	POČET VÝPLAT S EXEKUČNÍ SRÁŽKOU
2003	21561
2004	23898
2005	24973
2006	30858
2007	35223
2008	40718
2009	46121
2010	51184
2011	60874
2012	67614
2013	70997
2014	75315
2015	79991
2016	85028
2017	86969
2018	86575
2019	86472
2020	70415

1.5. VÝKON ROZHODNUTÍ – EXEKUCE

Legálním termínem, který je užíván v občanském soudním řádu, je český výraz „výkon rozhodnutí“. Pojem „exekuce“ zdomácněl v jazyce v odborné, tak i v té laické veřejnosti velmi rychle a stal se součástí právních předpisů. Dnes se již dočteme, jak v odborných publikacích, tak i v novinových článcích o pojmu exekuce jako obecné značení pro zákonný postup, kterým je proti vůli povinného vymáháno splnění nějaké povinnosti.²⁶

Pokud se dostane dlužník do situace, kdy je proti němu vydáno pravomocné rozhodnutí soudu, kterým je stanovena povinnost uhradit věřiteli dlužnou částku, je dalším řízením, které ho může potkat, řízení exekuční.²⁷

Exekuční řízení můžeme vnímat jako širší pojem, kdežto exekuci jako jeho podmnožinu. Zahájením exekučního řízení vzniká procesní vztah mezi oprávněným na straně jedné a exekutorem a exekučním soudem na straně druhé, jenž spočívá

²⁶ SYRUČEK, V.; SABATINOV, V. a kol. *Realitní právo*, s. 607

²⁷ NOVESKÝ, I.; BALABÁN, Z. *Slabikář finanční gramotnosti*, s. 402

v povinnosti exekutora (exekučního soudu) vyrovnat se procesním právem stanoveným způsobem s exekučním návrhem.²⁸

Exekuční řízení je zahájeno podáním exekučního návrhu podle § 35 odst. 1 exekučního řádu.²⁹ Senior se dozvídá o nařízení exekuce až doručením vyrozumění o zahájení exekuce. V něm je mimo jiné senior poučen o svém právu podat námitku podjatosti exekutora a o nemožnosti nakládat s majetkem. Spolu s vyrozuměním je dotyčnému zaslána výzva ke splnění vymáhané povinnosti, ve které je pohledávka vyčíslena včetně příslušenství a zálohy na snížené náklady exekuce. Pokud senior uhradí dobrovolně do 30 dní od doručení výzvy pohledávku, její příslušenství a zálohu na snížené náklady, nebude po něm již požadován žádný doplatek a exekuce bude skončena.³⁰

Výkon rozhodnutí se řídí Zákonem č. 120/2001 Sb., zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů.³¹

*„Předpokladem provedené exekuce je existence exekučního titulu, na jehož základě lze podat návrh na nařízení exekuce okresnímu (v Praze obvodnímu) soudu příslušnému podle místa bydliště nebo sídla dlužníka“.*³²

1.5.1. ÚČASTNÍCI EXEKUCE

Podle § 36 odst. 1 exekučního řádu je postavení účastníků přiznáno oprávněnému (věřiteli) a povinnému (dlužníkovi). V praxi bývá problematické postavení manžela povinného v situaci, kdy exekuční titul ukládá povinnost pouze povinnému, a nikoliv jeho manželce/manželovi. V následujícím odstavci téhož paragrafu exekučního řádu se píše, že je postavení povinného přiznáno i manželovi povinného, je-li exekucí postižen jeho vlastní majetek nebo majetek, který patří do společného jmění manželů (dále jen SJM). Při zahájení exekuce podle exekučního řádu, není nijak předem omezeno, jakým způsobem má být exekuce provedena.³³

Vzhledem k tomu, že v praxi docházelo k velkému množství sporů o to, zda postižený majetek do SJM patří, případně v jakém rozsahu může být postižen, byl od 1. 1. 2014 zřízen Seznam listin o manželském majetkovém režimu. Tento elektronický seznam vede Notářská komora ČR, je dostupný na internetu a lze v něm vyhledat, zda konkrétní osoba má nějakým způsobem upraven majetkový režim manželů, ať už notářským zápisem, nebo rozhodnutím soudu.³⁴

1.5.2. PODMÍNKY UVALENÍ EXEKUCE NA DŮCHOD

Srážky z důchodu upravuje zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, a to konkrétně § 299 odst. 1 a 2. Srážky nesmí být prováděny ve větším rozsahu, než dovoluje ustanovení. Z důchodu se vypočte základní nezabavitelná částka a to tak, že se sečtou

²⁸ Srov. SVOBODA, K. *Exekuční řízení: Civilní proces z pohledu účastníka*, s. 1

²⁹ Tamtéž, s. 2

³⁰ Srov. VOBOŘIL, J., DLABOLOVÁ A. *Jak pomoci seniorům s dluhy a exekucemi*, s. 11

³¹ Srov. Zákon 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění platném k 22. 4. 2020

³² Srov. SYROVÁTKOVÁ, Š.; MACHALÍČEK, J.; CHRISTOVÁ, J.: *Dluhová problematika: informační brožura*, s. 39

³³ SYRUČEK, V.; SABATINOV, V. a kol. *Realitní právo*, s. 611

³⁴ Tamtéž, s. 611

nezabavitelné částky povinného a částky za každou vyživovanou osobu. Výsledek se zaokrouhlí na celé koruny nahoru. Poté se z výše důchodu odečte zmíněná základní nezabavitelná částka a výsledek se zaokrouhlí směrem dolů a to konkrétně na číslo dělitelné třemi. Výslednou částku musíme porovnat s částkou, nad kterou se sráží bez omezení tzv. exekuční základ. Tato částka se může každý rok měnit a pro rok 2021 je to 20.994 Kč. Pokud je základní nezabavitelná částka větší, pak se sráží vše nad tuto částku a zároveň se k této částce ještě přičte 1/3 z exekučního základu u nepřednostních nebo 2/3 z exekučního základu u přednostních pohledávek. Pokud je základní nezabavitelná částka menší než exekuční základ, pak z tohoto čísla X srážíme 1/3 u nepřednostních nebo 2/3 u přednostních pohledávek. Srážku v oddlužení počítáme jako přednostní pohledávku v exekuci.³⁵

1.5.3. PŘEDNOSTNÍ A NEPŘEDNOSTNÍ POHLEDÁVKY

V České republice zatím nemáme žádné oficiální členění dluhů, jako to mu je např. ve Velké Británii. Tam jsou rozlišovány dluhy na prioritní (přednostní) a ostatní (nepřednostní). Přednostní dluhy mají starší datum splatnosti a pro dlužníka jsou větším ohrožením jeho existence. Z pohledu nájemníka tak mohou být prioritními dluhy např. dluhy na nájmu, dluhy na službách společné s užíváním nájmu (vodné a stočné, plyn, elektřina). Ostatní dluhy s mladší dobou splatnosti a s nejnižší mírou ohrožení základních životních potřeb představují dluhy nepřednostní.³⁶

U nás se s pojmy přednostní a nepřednostní pohledávky pracuje v zákoně č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád v platném znění. V § 279 odstavci 2, zákon vymezuje tzv. přednostní pohledávky a mezi ně řadíme:

- pohledávky výživného,
- pohledávky náhrady škody způsobené poškozenému ublížením na zdraví,
- pohledávky náhrady škody způsobené úmyslnými trestnými činy,
- pohledávky daní, poplatků a jiných obdobných peněžitých plnění,
- pohledávky náhrady přeplatků na dávkách nemocenského pojištění, důchodového pojištění a úrazového pojištění,
- pohledávky pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pohledávky pojistného na veřejné zdravotní pojištění,
- příspěvek na úhradu potřeb dítěte svěřeného do pěstounské péče,
- pohledávky náhrady přeplatků na podpoře v nezaměstnanosti a podpoře při rekvalifikaci,
- atd.³⁷

A co jsou to tedy ty nepřednostní pohledávky? Velmi jednoduše řečeno jsou to všechny ty, které nejsou ve výše uvedeném zákonu vyjmenovány jako přednostní. Jedná se především o různé dluhy, jako jsou nezaplacené půjčky a úvěry. Patří sem třeba i nezaplacené pokuty za jízdu v městské hromadné dopravě, různé pohledávky za neuhrazené zboží, služby nebo energie.

³⁵ Člověk v právu. *Právo a terénní sociální práce*, [online] [cit. 2021-03-18]

³⁶ SYROVÁTKOVÁ, Š.; MACHALÍČEK, J.; CHRISTOVÁ, J. *Dluhová problematika: Informační brožura*, s. 57

³⁷ Zákon 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění platné k 17. 4. 2020.

1.5.4. GENERÁLNÍ INHIBITORIUM

Generální inhibitorium znamená, že dlužník nesmí nakládat se svým majetkem jako celkem, aniž by bylo třeba tento celek nějak definovat nebo popsat. V praxi to znamená, že není třeba určovat, že se to týká konkrétního domu, auta a bankovního účtu, týká se to všeho. Existuje výjimka a to v případě, která spočívá v běžné provozní činnosti a uspokojování životních potřeb. Dlužník tak nadále může hradit nájemné, kupovat potraviny, hradit běžné opravy. Je zakázáno zřizovat zástavní právo ke svému majetku, tento majetek prodávat, darovat apod. „*Generální inhibitorium vzniká v okamžiku, kdy je povinnému exekutorem doručeno vyrozumění o zahájení exekuce nebo se povinný jinak dozví o vedené exekuci.*“³⁸

1.5.5. OMEZENÍ INHIBITORIA

Aby povinný dosáhl toho, že mu bude umožněno omezení inhibitoria, musí prokázat, že jeho ostatní majetek bezpečně postačuje na úhradu vymáhaného dluhu. Pokud mu exekutor vyhoví, může povinný nakládat s danou nemovitostí dle svého. Není třeba jen souhlasu a žádosti, ale majetek musí být dostatečně popsán a to v případě nemovitosti dokonce být oceněn soudním znalcem pro zjištění potřebné ceny zastaveného majetku.³⁹

Pokud se dlužník dostane do fáze, kdy mu je obstaven majetek a nemůže s ním svévolně nakládat, musí čekat na pokyn exekutora. Pokud nebude provedeno omezení inhibitoria, hrozí, že majetek bude prodán v dražbě pod cenou a mnohdy se stává, že to celý dluh ani nepokryje. V tuto chvíli by předlužení seniori přišli o střechu nad hlavou a s velkou pravděpodobností by jim ještě nějaký dluh zůstal. Aby k tomu nedocházelo, je nejrozumnější vyhledat co nejrychleji odbornou pomoc poradce dluhové poradny, který mu na základě odborného poradenství nabídne možnosti řešení.

Je důležité zmínit také fakt, že konkrétní způsob provedení exekuce určuje exekutor. Mezi nejčastější způsoby u seniorů jsou srážky z důchodu a příkázání pohledávky z bankovního účtu. Pokud takto prováděná exekuce je neúspěšná, nastupuje často prodej movitých a nakonec i nemovitých věcí. Exekutor může jednotlivé způsoby kombinovat, dokonce může použít všechny zákonné způsoby najednou. Poslední dobou se bohužel tento způsob jeví jako nejčastější. Exekutor má právo zajistit majetek povinného, avšak v rozsahu, který bude bezpečně postačovat k uhrazení vymáhané pohledávky včetně jejího příslušenství. Na druhou stranu je vyloučena svévole exekutora, aby zajistil majetek v nepřiměřeném poměru ve vztahu k vymáhané pohledávce. Pokud je toto pravidlo porušováno, musí se dlužník bránit námitkami proti příkazu, kterým se zřizuje exekutorské zástavní právo například na nemovitosti.⁴⁰

³⁸ Srov. SYRUČEK, V.; SABATINOV, V. a kol. *Realitní právo*, s. 614

³⁹ Srov. Tamtéž, s. 617

⁴⁰ Srov. VOBORIL, J., DLABOLOVÁ A. *Jak pomoci seniorům s dluhy a exekucemi*, s. 13

2. DLUHOVÉ PORADENSTVÍ

Jak jste si jistě všimli, existuje několik cest, které vedou k tomu, aby se senior zadlužoval a tím zároveň ohrožoval svou existenci. Vedou od neznalosti e-mailového prostředí po dobrý úmysl půjčit peníze někomu blízkému ze svého okolí, je pro seniory rizikem.

Východisek z dluhové problematiky může být několik, ale pro účely bakalářské práce se budu zabývat blíže oddlužením pomocí zákona č. 182/2006 Sb., Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) a jeho následných novelizací. Oddlužením může senior získat šanci na normální život v poměrně krátkém čase. Důležité je, aby se po dobu oddlužení seniorům nezvedaly náklady na bydlení, náklady na léky pro jejich zdraví apod. Dluhové poradenství může vést sociální pracovník, který pomůže seniorovi nejen s jeho finanční situací, ale i s nezbytnou pomocí, kterou senior vyžaduje. Díky metodám a technikám sociální práce, zvládá sociální pracovník navést dlužníka správným směrem a motivovat ho.

2.1. CÍLOVÉ SKUPINY DLUHOVÉHO PORADENSTVÍ

Dle zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách jsou cílovou skupinou osoby v krizi.⁴¹

Z hlediska typologie podle předem stanovených kritérií, lze rozlišovat cílové skupiny klientů podle symptomatologie následovně:⁴²

- Sociálně-patologické jevy – patří sem klienti, v jejichž životě se vyskytly sociálně-patologické jevy, jako jsou kriminalita, prostituce, delikventi, domácí násilí (včetně partnerského násilí a násilí na seniorech), závislosti (látkové i nelátkové).
- Sociálně-ekonomické problémy – výraznou skupinou dluhové poradny tvoří lidé bez zaměstnání, osoby bez domova, chudí (jednotlivci, rodiny, zvláště jednorodičovské rodiny apod.)
- Problémy věku – tuto skupinu tvoří klienti vzhledem ke specifickému chování nebo rizikům vzhledem k věku. Jde především o období dětství (dětské dluhy), dospívání a stáří.
- Zdravotní problémy – společným rysem této skupiny klientů jsou somatická nebo psychická onemocnění, chronické zdravotní problémy, ztráty samostatnosti.⁴³

Jak uvádějí na svých webových stránkách dluhové poradny je poradenství zaměřeno na muže, ženy, páry, různé věkové kategorie, kteří mají problém s dluhy a potřebují podporu a pomoc k řešení této nepříznivé sociální situace.

⁴¹ Srov. Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění platném k 16. 6. 2020

⁴² MÁTEL, A. *Teorie sociální práce*, s. 16

⁴³ Tamtéž, s 16

2.2. ROLE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA

„Sociální pracovníci vykonávají při své profesionální činnosti řadu rolí, které se vzájemně prolínají.“⁴⁴ Tyto činnosti lze rozdělit na několik odlišných typů a přesto v praxi čistý typ patrně neexistuje. Záleží na pracovní náplni, charakteristice zařízení, stylu vedení organizace, cílů a prostředků jejího programu atd.⁴⁵

Je vhodné, aby praktici a studenti na stážích uvažovali o možnosti vyhranění přístupu podle povahy problému a typu klientely, se kterou pracují. Profesionální role sociálního pracovníka bývá popisována různými způsoby, někdy velmi konkrétně. Sociální pracovník vystupuje v sociální práci jako:⁴⁶

- zprostředkovatel služeb – diagnostikuje, odhaduje dostupné zdroje pomoci, informuje klienta, obhajuje jeho potřeby,
- pečovatel, poskytovatel služeb – přispívá tam, kde klient není schopen vykonávat důležité činnosti v denním životě (domácí či pobytová zařízení),
- cvičitel sociální adaptace – napomáhá klientům modifikovat jejich chování tak, aby mohli účinněji řešit své problémy,
- poradce nebo terapeut – pomáhá klientům získat nadhled na jejich postoje, pocity a způsoby jednání a usiluje o zajišťování, koordinaci a vhodný výběr služeb hlavně u klientů s potřebou většího množství služeb,
- případový manažer – mezi jeho funkce patří plánování služeb nebo terapie, případová diagnostika, navazování funkčních vazeb k jiným poskytovatelům sociálních služeb a pravidelné sledování poskytovaných služeb a hájení zájmů klienta. Tato role se zejména uplatňuje u problémových rodin nebo u postižených osob navracejících se do běžného života,
- manažer pracovní náplně v zařízení, tj. organizátor, který plánuje načasování a dávkování intervence, sleduje kvalitu poskytovaných služeb a průběžně zpracovává informace,
- personální manažer je osoba, která zajišťuje výcvik a výuku, supervizi, konzultace a řízení pracovníků,
- administrátor, tj. vedoucí pracovník nebo ředitel zařízení, plánuje, rozvíjí a zavádí způsoby práce, služby a programy v sociálních a jiných zařízeních sloužících klientele.⁴⁷

Jiné, i když zároveň podobné rozdělení nabízí zahraniční literatura, podle níž by sociální pracovník měl být:⁴⁸

- poradcem a případovým pracovníkem
- posuzovatelem rizik a potřeb
- advokátem
- manažerem péče
- agentem sociální kontroly⁴⁹

⁴⁴ ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce*, s. 57

⁴⁵ Srov. Tamtéž, s. 57

⁴⁶ Srov. Tamtéž, s. 57

⁴⁷ ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce*, s. 57-58

⁴⁸ Srov. Asquith, S., Ch. Clark and L. Waterhouse. *The role of social worker in the 21 st century – a literature review*, s. 2-3

⁴⁹ Srov. Tamtéž, s. 3

Od těchto výčtů konkrétních rolí ve vztahu pracovník – klient se přesuneme k zajímavému nadhledu, který přináší L. Musil, který rozlišuje mezi třemi pojetími sociální práce a to administrativním, filantropickým a profesionálním⁵⁰, čemuž pak i odpovídají nároky na roli, kterou má sociální pracovník zastávat. K těmto pojetím pak přiřazuje tři ideální role sociálního pracovníka – roli úředníka, specialisty anebo člověka.

2.3. METODY A TECHNIKY V SOCIÁLNÍ PRÁCI.

V sociální práci metodu označujeme jako odborný postup, jak analyzovat a řešit sociální problém a jak daného cíle dosáhnout pomocí předem daného plánu. Mezi základní metody v sociální práci řadíme: individuální sociální práce (casework), sociální práce se skupinou (group work) a sociální práce s komunitou (community work).⁵¹

Techniku sociální práce můžeme chápat jako návod na použití metody. Technika tímto způsobem umožňuje klientovi ve spolupráci se sociálním pracovníkem něco získat, něčeho dosáhnout.⁵²

VEDENÍ ROZHOVORU

Vedení rozhovoru patří ke klíčovým kompetencím sociálního pracovníka a je zařazeno ke standardu, co by měl pracovník zvládat. Nejdůležitější dovedností je strukturovat rozhovor takovým způsobem, aby pracovník společně s klientem dokázal posoudit klientovu životní situaci a posléze dosáhnout sjednaných cílů intervence. Úspěšnost vedení rozhovoru je také podmíněna řadou okolností včetně tzv. maličností. Mezi ně můžeme zařadit a doporučit, aby pracovník nenosil na ruce hodinky, protože i letmý, neúmyslný pohled na ně klient zaregistruje. Předpokladem úspěšnosti rozhovoru je empatické porozumění klientovi, autentičnost, otevřenost ke změnám, snaha být nápomocen včetně dodržování zásad profesní etiky. V praxi se uplatňuje více modelů rozhovoru a to dle přístupu definující cíle i metody práce s klientem. Mezi ty významné můžeme zařadit, systémové a systematické přístupy, přístup zaměřený na osobu, kognitivně – behaviorální přístup, transakční analýza, narativní přístup.⁵³

Přístup zaměřený na osobu spočívá především v empatickém naslouchání. Empatické naslouchání vyžaduje dovednost naslouchat druhému, aniž by naslouchající pracovník intruzivně vstupoval do toho, co klient sděluje. V naslouchání je stejně nevyhnutelně přítomna osobní agenda naslouchajícího, jež určuje, čemu bude u klienta naslouchat pozorněji. V přístupu zaměřeném na klienta je ohniskem pozornosti klientův vnitřní svět.⁵⁴

AKTIVNÍ NASLOUCHÁNÍ

Aktivní naslouchání se odlišuje od toho „běžného“ tím, že je poskytnuta zpětná vazba klientovi zrcadlením, jak jeho sdělení chápe sociální pracovník. V sociální práci se

⁵⁰ Srov. Musil, L. Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“. In: Sociální práce/sociální práce, 2/2008 s. 60

⁵¹ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 89

⁵² LEVICKÁ, J. *Metody sociální práce*, s. 28

⁵³ Srov. KAPPL, M.; KUČÍREK J. *Vedení rozhovoru*. In: MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, s. 268

⁵⁴ Tamtéž, s. 269

aktivní naslouchání používá hned ve dvou významech. V první významu je to široce využitelná komunikační technika sociální práce obecně a ve druhém významu, jako specifická Rogersova technika přístupu ke klientovi, která je jednou z významných teorií sociální práce. Předpokladem kvalitního aktivního naslouchání, bez ohledu na teorii, která ho aplikuje, je celá řada dovedností. Poradci by měli respektovat klientovy popisy reality a pouze jistou obezřetností mu nabízet své interpretace toho, o čem to vyprávění je, jak mu sami subjektivně rozumějí. Jedná se o tzv. zrcadlový efekt, kdy klientovi poradce nahlas shrne informace, které mu byly právě sděleny, a poté klienta vyzve, aby zhodnotil, do jaké míry porozuměl tomu, co měl na mysli a vybidne ho k odpovědi. Potom je mnohem méně prostoru pro to, aby do komunikace vnášeli vlastní interpretace. Pokud poradce usoudí, že na ně obsah sdělení klienta působí sporně, požádá o vysvětlení, případně se doptá. Je důležité vědět, proč zrovna klient zastává určitá diskutabilní stanoviska, čímž mu pomáhají pozorněji uchopit všechny důležité aspekty jeho problémové situace.⁵⁵

KRIZOVÁ INTERVENCE

Krizová intervence jako odborná metoda vychází z lidských přirozených forem pomoci a podpory v krizi a rozvíjí je prostřednictvím cílených, odborných a reflektovaných postupů. Význam krize v životě je nesporný, krize na jedné straně ohrožuje, je zdrojem silných emocí, konfrontuje člověka s doposud neznámou budoucností, v určitých případech nutí lidi velice vážně se zabývat otázkami života a smrti.⁵⁶

Stáří rozhodně není ušetřeno krizových situací a událostí, protože přirozené zdroje podpory a pomoci se právě v tomto životním období vytrácejí. Starý člověk přichází o své vrstevníky, sourozence, přátele, životního partnera, a proto mu nezbyvá nic jiného, než se obrátit na krizové pracoviště nebo volat na linku důvěry. Senioři, kteří krizových služeb využívají, přicházejí s velmi rozmanitými potížemi, obavami a potřebami.⁵⁷

PŘÍPADOVÁ PRÁCE

Případová práce je práce s jednotlivcem. Nastavení klienta na pracovníka nebo organizaci je především určeno klientovými potřebami a jeho předchozími zkušenostmi s intervencemi pracovníků nebo organizací podobného druhu. To vše přispívá k tomu, aby pracovník dostal roli v klientově světě. Nastavení pracovníka na klienta je určováno především hlediskem, které je u nestátních organizací definováno jejich posláním, u státních organizací je zakotveno v zákonech. Každá organizace má svou vlastní kulturu, jež určuje, jak se ke klientům chovají, stejně jako pozici pracovníka v organizaci a definovanou náplň jeho práce. Podle Matouška má význam jeho kvalifikace, profesní zkušenost, osobní profesní cíle, míra „vyhoření“, možnost reflektovat svou práci, podpora poskytovaná kolegy, způsob řízení organizace, schopnost organizace spolupracovat s jinými organizacemi a samozřejmě i tytéž osobní charakteristiky jako u klientů.⁵⁸

⁵⁵ Srov. KAPPL, M.; JANEBOVÁ M. *Aktivní naslouchání*, s. 265-266

⁵⁶ Srov. VODÁČKOVÁ, L. *Krizová intervence*. In: MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, s. 259

⁵⁷ VODÁČKOVÁ, D. a kol. *Krizová intervence*, s. 292

⁵⁸ MATOUŠEK, O. *Případová práce*. In: MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, s. 262

2.4. INSOLVENCE – ÚPADEK A ZPŮSOBY JEHO ŘEŠENÍ

Existují tři způsoby řešení úpadku, a to:

- 1) Konkurs
- 2) Reorganizace
- 3) Oddlužení

KONKURS

Konkurs je likvidační způsob řešení úpadku, který je určen pro fyzické i právnické osoby a spočívá v kompletním zpeněžení majetku (tzv. majetkové podstaty) dlužníka a následném poměrném uspokojení zjištěných pohledávek věřitelů. Důležité je zmínit, že po skončení konkursu neuspokojené pohledávky nezanikají a věřitelé se jich mohou dále domáhat například prostřednictvím exekuce.⁵⁹

REORGANIZACE

Reorganizací můžeme rozumět jako sanační způsob řešení úpadku, při kterém je zachován provoz dlužníkovy podniku, a jsou realizována ozdravná opatření. Je určen také pro fyzické a právnické osoby, které však musí být podnikateli. Další podmínkou je obrat nejméně 50 000 000 Kč, nebo alespoň 50 zaměstnanců. Při reorganizaci jsou obvyklé pohledávky věřitelů uspokojovány průběžně.⁶⁰

ODDLUŽENÍ A VSTUP DO ODDLUŽENÍ

Oddlužení patří mezi sanační způsoby řešení úpadku a je určeno standardně pouze pro fyzické a právnické osoby, které nejsou ze zákona považovány za podnikatele a nemají dluhy z podnikání. Dluhy z podnikání nebrání oddlužení tehdy, pokud s tím věřitel takové pohledávky souhlasí. Od 1. 6. 2019 může být oddlužení realizováno buď plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty, nebo samotným zpeněžením majetkové podstaty. Na rozdíl od konkursu je po skončení oddlužení možné dlužníkovi přiznat osvobození od placení dosud neuspokojených pohledávek.

Oddlužení je určeno všem fyzickým osobám v úpadku, tedy těm, kdo:

- dluží nejméně dvěma věřitelům,
- meškají se splátkou min. 30 dní,
- nejsou schopni plnit závazky nebo
- jejich závazky převyšují hodnotu majetku

a zároveň jsou schopni splácet minimálně 2 200 Kč měsíčně (resp. 3 300 Kč v případě společného oddlužení manželů)⁶¹

⁵⁹Zákon 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění platném k 27. 02. 2021

⁶⁰Srov. Tamtéž

⁶¹Zákon 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění platném k 28. 02. 2021

2.5. PODÁNÍ NÁVRHU NA ODDLUŽENÍ

Aby mohl předlužený senior vstoupit do insolvence, musí se podat insolvenční návrh spojený s návrhem na povolení oddlužení. Vzhledem k tomu, že je to odborný právní dokument, mohou jej připravit jen advokáti, notáři, soudní exekutoři, insolvenční správci a neziskové organizace se státní akreditací. Pokud je zpracován návrh neziskovou organizací, senior za něj nic neplatí. V ostatních případech se platí:

- 4 840 Kč za návrh pro jednotlivce nebo,
- 7 260 Kč při společném oddlužení manželů.

Návrh musí obsahovat skutečnosti osvědčující úpadek dlužníka, seznam majetku, doklady o příjmech za posledních 12 měsíců, očekávané příjmy v příštích 12 měsících, smlouvu o případném daru či příspěvcích na splacení dluhu, návrh způsobu oddlužení.⁶²

Oddlužení bude povoleno, pokud podaný návrh soud nezamítne, tj. návrh je úplný a se všemi přílohami, které mají být připojeny podle insolvenčního zákona nebo podle výzvy insolvenčního soudu. K tomu musí mít dlužník poctivý záměr a musí být schopen splnit oddlužení v minimální možné míře.⁶³

2.6. NOVELA INSOLVENČNÍHO ZÁKONA V ROCE 2019

Dle serveru Insolvenční zóny 2008 se soudy, exekutoři a insolvenční správci připravovali na nárůst počtu nových návrhů na oddlužení o desítky tisíc ročně. Na oddlužení může od 1. 6. 2019 dosáhnout více lidí, než tomu bylo dříve. Někteří dlužníci se navíc mohou zbavit svých závazků rychleji. Namísto dřívějších pěti let jim na to stačí o dva roky méně.⁶⁴

Tato novela otevřela cestu k oddlužení i lidem, kteří předtím na osobní bankrot neměli šanci dosáhnout. Zatímco před účinností zmiňované novely museli dlužníci prokazovat, že budou v následujících pěti letech schopni splatit alespoň 30 % všech svých závazků, nyní tato podmínka padla. Konečné slovo bude mít v řadě případů soud, který bude zkoumat, zda dlužník vyvinul maximální možné úsilí a dodržoval pravidla oddlužení. Těžištěm rozhodovací činnosti soudů se stane posuzování otázky, zda dlužník využíval řádně svůj potenciál na trhu práce. Novou tříletou variantu mohou využít ti lidé, kteří zvládnou v této časové lhůtě uhradit 60 % svých dluhů. Oddlužení ve zkrácené době se týká také zvláště zranitelných osob, mezi které patří starobní důchodci a tělesně postižení ve druhém a třetím stupni. Podmínka 60 % závazků se přitom na zvláště zranitelné osoby nevztahuje.⁶⁵

Abych přidal i legislativní oporu ohledně oddlužení seniorů od června roku 2019, napíši sem i přesné znění zákona č. 182/2006 Sb., Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) § 412a odst. 4.: „Vznikl-li dlužníku nárok na starobní důchod

⁶² JAK PŘEŽÍT DLUHY. *Oddlužení: Co byste měli vědět, když uvažujete o oddlužení?* [online] [cit. 2021-03-01]

⁶³ INSOLVENČNÍ ZÓNA. 3. díl: *povolení oddlužení*. [online] [cit. 2021-03-01]

⁶⁴ INSOLVENČNÍ ZÓNA. *I přes řadu otazníků bude oddlužovací novela přínosem, shodují se experti*. [online] [cit. 2021-03-01]

⁶⁵ Srov. Tamtéž

před schválením oddlužení a tento nárok trval po celou dobu schváleného oddlužení nebo je-li dlužník invalidní ve druhém nebo třetím stupni (§ 39 odst. 2 písm. b) a c) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.), je oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty splněno, jestliže nebylo zrušeno po dobu 3 let od schválení oddlužení. Listiny dokládající vznik starobního důchodu nebo invaliditu dlužník za účelem podání zprávy o splnění oddlužení předloží insolvenčnímu správci.“⁶⁶

Jak si jistě můžete všimnout před účinností novely insolvenčního zákona č. 31/2019 Sb., bylo umožněno seniorům oddlužení formou splátkového kalendáře po dobu pěti let s podmínkou splatit své závazky do minimální výše 30 % svých pohledávek a poté mohli požádat soud o zproštění placení doposud nesplacených pohledávek. Nyní tato povinnost odpadá, a tak je možno, aby byl senior nebo invalidní důchodce ve druhém a třetím stupni oddlužen po třech letech bez ohledu na to, zda splatí 30 % svých pohledávek. Důležitou podmínkou je, aby senior splňoval podmínky pro vstup do oddlužení, které jsem zmínil na začátku kapitoly.

2.7. INSTITUT CHRÁNĚNÉHO OBYDLÍ

Vzhledem k tomu, že novela insolvenčního zákona přinesla také nové způsoby oddlužení, a to se zpeněžením majetkové podstaty a plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty, přišel zákonodárce s institutem chráněného obydlí. Tento institut v režimu oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty stanoví (§ 398 odst. 6 insolvenčního zákona), že dlužník není povinen vydat ke zpeněžení své obydlí, jehož hodnota nepřesahuje hodnotu určenou Nařízením vlády č. 189/2019 Sb. účinné od 1. 8. 2019. Úmyslem zákonodárce bylo z důležitých sociálních důvodů chránit dlužníkovi jeho přiměřené obydlí a zachovat mu tak určité minimální materiální zázemí. Částka na zajištění obydlí v dlužníkově bydlišti odpovídá kupní ceně věci srovnatelné s obydlím dlužníka.⁶⁷

U ochrany bydlení je nutné podotknout, že pokud bude oddlužení povoleno způsobem oddlužením zpeněžením majetkové podstaty, tak institut chráněného bydlení se nepovoluje. To samé platí i v případě, pokud by byl způsob řešení úpadku konkursem anebo reorganizací.

Obydlím je každá věc užívaná k zajištění bytových potřeb dlužníka. Může se tedy jednat jak o věc nemovitou, jakou je obvykle bytová jednotka, dům, či dům a pozemek tvořící funkční celek. Do obydlí také můžeme zahrnout i zahradní chatku sloužící k bydlení nebo část věci užívané k témuž účelu, jestliže je bytem, tedy obvykle spoluvlastnický podíl na bytovém domě. Dokonce se může jednat o movitou věc, jakou je například maringotka nebo se může jednat o právo užívání bytu, typicky podíl v bytovém družstvu s právem k užívání bytu. Pokud má dlužník více obydlí, může být chráněným obydlím pouze jeden z nich, to platí i pro manžele ve společném oddlužení manželů. Chráněným obydlím je pak to obydlí, kde se převážně zdržují.⁶⁸

⁶⁶ Zákon 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění platném k 27. 02. 2021

⁶⁷ Zákon 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění platném k 28. 02. 2021

⁶⁸ INSOLVENČNÍ ZÓNA. *Výpočet chráněného bydlení*. [online] [cit. 2021-03-01]

Institut chráněného obydlí má za úkol ochránit obydlí dlužníka, ať už seniora anebo kohokoli jiného, pokud takový majetek vlastní anebo vlastní právo k užívání. Pokud senior vlastní nějakou formu bydlení a ocitne se v situaci, kdy je třeba zvážit, zda vstoupit do insolvence, protože jeho majetek může být prodán formou dražby exekutorem, je tahle možnost velice přívětivá. Problém nastává tehdy, pokud majetek převyšuje hodnotu, kterou určuje vláda podle okresů a každý rok se může měnit. Pokud by taková situace nastala, majetek bude podléhat dražbě, ale vyvolávací cena nesmí být nižší, než je stanovena nařízením vlády.

3. VÝZKUMNÁ ČÁST

Cílem bakalářské práce je ověřit, jakým způsobem pracuje sociální pracovník s předluženými seniory, případně identifikovat důvody, které k takovému stavu předlužení vedou.

V první části práce jsem popsal, jaké jsou nejčastější příčiny zadluženosti u seniorů, co nám říkají socioekonomické ukazatele chudoby seniorů, co je to exekuce a jaké jsou možnosti tuto problematiku řešit. Nyní bych chtěl ukázat, že pokud senior vyhledá odbornou pomoc v dluhové poradně, bude o něj postaráno s řádnou péčí odborníka a také se mu nedostává pomoci pouze ohledně dluhové problematiky, protože nabídnutí pomoci má mnohem větší rozsah a to např. až do dávkového systému ČR. Rozhovor v on-line prostředí provádím se sociálními pracovníci organizace Člověka v tísni, o.p.s. a to konkrétně s koordinátorkou mobilního dluhového poradenství, metodičkou dluhového poradenství a také s metodičkou dluhového poradenství pro oblast insolvenčí.

Pro výzkum jsem se rozhodl, protože bych rád poukázal na význam sociálního pracovníka, který v dluhové poradně pracuje s klientem. Myslím si, že se dluhová problematika v současné době dosti podceňuje ze strany laické veřejnosti, která potřebuje řešit svou předluženou situaci. Když se člověk podívá na sociální sítě, kde jsou založeny skupiny ohledně dluhové problematiky, zjistí, že jsou tam dvě skupiny rádců, poradců, komentátorů. V první skupině jsou většinou lidé, kteří radí na základě vlastních zkušeností. Poměrně často jsou odpovědi nepřesné, neúplné anebo dokonce nesmyslné. Druhou skupinou komentátorů jsou oprávněné osoby, které sepisují návrhy na oddlužení za úplatu, s tím že svou odměnu si přihlašují jako přednostní pohledávku. Ve skupinách jsou pro ně lidé vyhledávající pomoc potencionální zákazníci, a tak věnují svůj čas poskytováním rad, kde si s nimi zároveň domlouvají schůzky za účelem sepsání insolvenčního návrhu a zisku. Problém nevidím v sepsování návrhu na oddlužení jako takovém, ale v tom, že s předluženým klientem se nijak nepracuje. Nezjišťuje se, co je pro klienta nejlepší, zda na oddlužení má finance, zda je někdo, kdo mu může pomoci během celé doby oddlužení, když bude třeba apod.

Důvodem, proč jsem si vybral organizaci Člověka v Tísni, o.p.s. byl ten, že mají dluhové poradny po celé České republice a zároveň kvůli pandemii COVID-19 rozšiřují své služby do dalších koutů krajů, kde se specializují na mobilní dluhové poradenství. On-line rozhovor probíhal v aplikaci Microsoft Teams a na každého respondenta jsem měl 30 minut. S každým respondentem mám podepsaný informovaný souhlas s přepisem nahrávky do dotazníkové podoby. Informovaný souhlas není součástí této bakalářské práce z důvodu anonymity respondentů.

3.1. CÍL VÝZKUMU

Cílem kvalitativního výzkumného šetření je pomocí polostrukturovaného rozhovoru zjistit, jakým způsobem pracují jednotlivé sociální pracovnice dluhové poradny s předluženými seniory a jak řeší jejich dluhovou problematiku. Výzkumné otázky jsem rozložil do 5 oblastí. První oblast se zaměřuje na seznámení s daným pracovníkem, v druhé oblasti zjišťuji, jestli pracovníci pracují s předluženými seniory a jakou formou získávají informace. Ve třetí oblasti mě zajímá, jestli sociální pracovníci používají nějaké metody a techniky ze sociální práce, jak pracují se zadluženými seniory a jaké mají možnosti řešit předlužení. Ve čtvrté oblasti se věnuji insolvenčnímu právu a v poslední oblasti se dozvíme, za jakých okolností se ukončuje spolupráce.

3.2. VÝZKUMNÝ SOUBOR/VÝBĚR RESPONDENTŮ

Na svých webových stránkách se prezentují jako nevládní nezisková organizace vycházející z myšlenek humanismu, svobody, rovnosti a solidarity. „*Lidskou důstojnost a svobodu považujeme za základní hodnoty. Věříme, že lidé kdekoli na světě mají právo rozhodovat o svých životech a společně sdílet práva vyjádřená Všeobecnou deklarací lidských práv.*“⁶⁹

Člověk v Tísni pomáhá v České republice již od roku 1992 a své služby poskytují lidem, kteří se ocitli v tíživé sociální situaci. Zaměstnanci tak nabízejí široké spektrum sociálních a vzdělávacích služeb. Kromě přímé pomoci konkrétním lidem se dlouhodobě věnují analytické činnosti, a to především v oblasti dluhů. V posledních letech pracují především na zjištění příčin extrémního zadlužení české společnosti a jejich odstranění. Organizace se věnuje nejen osvětě, ale také vyvíjí užitečné nástroje, které pomáhají široké veřejnosti. Mezi ty nejznámější patří Index odpovědného úvěrování (užitečný rádce při výběru půjčky) anebo Doložkomat (webová aplikace, která dokáže nezákonné exekuce rozpoznat a zastavit).⁷⁰

On-line rozhovor byl uskutečněn se třemi sociálními pracovníci, které se dluhovému poradenství věnují aktivně a přicházejí do kontaktu s klienty seniorského věku. Kromě přímé práce s klienty, také pomáhají nováčkům v organizaci s jejich zaškolováním a přímou podporou. Respondenty jsem vybíral podle předem zvolených kritérií.

První zvoleným respondentem je koordinátorka pro mobilní dluhové poradenství, která pracuje v organizaci čtyři roky. Na počátku měla pouze zkušenosti s cílovou skupinou sociálně vyloučených osob, protože během studií doučovala děti z vyloučených lokalit a dělala jim mentorku.

Druhým respondentem je koordinátorka a metodička dluhového poradenství, která pracovala první čtyři roky jako terénní sociální pracovnice, kde začala dluhy řešit pouze povrchově. Dluhová problematika ji natolik zaujala, že se neustále sebevzdělávala, chodila na různé přednášky a kurzy, které ji pomohly se rozvíjet. Sama poskytuje dluhové semináře, protože je akreditovaným lektorem. Nyní pracuje v organizaci devět let.

⁶⁹ ČLOVĚK V TÍSNI. *Kdo jsme: o nás.* [online] [cit. 2021-03-08]

⁷⁰ ČLOVĚK V TÍSNI. *Sociální práce v ČR.* [online] [cit. 2021-03-08]

Třetím respondentem je dluhová poradkyně, která se pohybuje v dluhové problematice deset let. Nyní je metodikem dluhového poradenství pro oblast insolvenčí. Vzhledem k tomu, že organizace má akreditaci pro sepisování insolvenčních návrhů, prochází každý sepsaný návrh dvojí kontrolou, aby se zamezilo chybovosti. První kontrola je od daného poradce, který je k tomu dostatečně interně proškolen a druhou kontrolu zabezpečuje právě náš třetí respondent.

3.3. SBĚR DAT

Pro potřeby výzkumu jsem zvolil řízený rozhovor neboli interview. Podle Reichela je další cestou získávání výzkumných informací dotazování, které je specifické pro sociální výzkum. Jeho podstatou je kladení otázek, ať už ve formě mluvené (rozhovor), nebo písemné (dotazník).⁷¹

Sběr dat jsem realizoval pomocí polostrukturovaných rozhovorů, které probíhaly v on-line prostředí. Na každý rozhovor jsem měl 30 minut, protože vytíženost dluhových poradců z důvodu pandemie COVID-19 je obrovská. Polostrukturovaný rozhovor mi přijde nejvhodnější metodou, protože umožňuje získat podrobné a komplexní informace k dané problematice. Zároveň dává respondentům prostor k vlastnímu vyjádření a tazateli možnost jakkoli danou otázku rozšířit nebo doplnit.⁷²

Rozhovor jsem přepsal do dotazníkové podoby a je součástí přílohy č. 1.

ZÁSADY TVORBY OTÁZEK

Zásadou číslo jedna bych mohl zmínit samotnou srozumitelnost otázky. Různé odborné termíny a formulace jsou jasné jen hrstce zasvěcencům, a proto otázky musíme vyjadřovat tak, aby jim rozuměl každý. Musíme si také dávat pozor na odbornické, profesní slangy, které se tvůrcům mylně zdají běžné. Další úskalí spočívá v rozdílu mezi konotací a denotací pojmu. Denotace je lexikální význam neboli jazykový odraz reality ve vědomí mluvčího. Konotací můžeme rozumět jako význam na základě osobní zkušenosti a z ní plynoucích souvislostí. Třetí aspekt srozumitelnosti závisí na formulační obratnosti tvůrce. Nepovedená je otázka vyslovená v jedné tak dlouhé větě, že na konci je začátek zapomenut, i otázka tak kostrbatá, že působí jako neohrabaný překlad starověkého poselství. Mezi další zásady můžeme zařadit jednoznačnost otázky, psychologická přijatelnost a také zde můžeme zmínit, že formulace dotazu nesmí působit jakkoli sugestivně.⁷³

Sugestivní otázka má takovou formulaci, která zvyšuje neúměrně výskyt určité varianty odpovědi. Sugestivnost můžeme vyvolat tím, že otázka vysloveně zmiňuje jen jednu alternativu. Jako příklad uvedu tuto větu: „*Řekl byste, že máte rád maso?*“ je sugestivní a měla by znít takto: „*Řekl byste, že máte rád maso, nebo spíše byste řekl, že jej nemáte rád?*“.⁷⁴

Dále bylo nutné zamyslet se nad řazením otázek, které musíme mít dopředu pečlivě připraveny a také musíme vědět, z jakého důvodu se na danou otázku ptáme. Při přípravě se musíme zamyslet, zda je nezbytné se na tu či onu otázku skutečně ptát.

⁷¹ REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*, s. 99

⁷² Srov. ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVA, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, s. 12-16

⁷³ Srov. REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*, s. 101

⁷⁴ DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*, s. 149

Musíme si také říci, zda otázka bude mít pro náš výzkum význam. Otázky se pokládají i v předem pevně stanoveném pořadí. Konkrétní řazení otázek se pochopitelně liší případ od případu, avšak se řídí několika základními, obecnými pravidly. Zpočátku se obvykle objevují otázky úvodní, které navazují kontakt s dotazovaným a dále se vyplňují otázky snadné a pro respondenta současně zajímavé, neproblémové a nekonfliktní. Po zahřívací části druhou čtvrtinu tvoří otázky náročnější a pro výzkum klíčové. Na úplný závěr nastupují otázky o něco lehčí, nicméně z hlediska zkoumání stále významné.⁷⁵

3.4. VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Jak jsem zmiňoval, soubor otázek je rozdělen do 5 oblastí, které nám mají přiblížit práci sociálního pracovníka v dluhové poradně s předluženým seniorem. Otázky jsou pro každého poradce stejné.

Oblasti, na které se ptám, vypadají následovně:

Oblast č. 1: Seznámení se s dluhovým poradcem

Oblast č. 2: Klienti a anamnéza

Oblast č. 3: Činnost poradce s předluženým seniorem

Oblast č. 4: Insolvence

Oblast č. 5: Ukončení spolupráce

3.5. VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU

V této kapitole se budu věnovat vyhodnocení jednotlivých oblastí na otázky v dotazníku, které jsou uvedeny v příloze č. 1.

3.5.1. SEZNÁMENÍ S DLUHOVÝM PORADCEM

Tato oblast obsahuje tyto otázky:

- 1) Jak dlouho pracujete v organizaci
- 2) Jaké jsou Vaše celkové zkušenosti s dluhovou problematikou?
- 3) Vzděláváte se v organizaci, ve které pracujete?

Pracovnice dluhové poradny, které nabízejí mobilní dluhové poradenství, mají zkušenost s terénní sociální prací. Všechny začínaly jako dluhová poradkyně pro organizaci a postupně se dle vlastní píce a chuti se sebevzdělávat vypracovaly na pozice, kdy dnes ony samy vzdělávají dluhové poradce organizační sítě.

Dluhový poradce v rámci dovedností umí zastavovat nezákonné exekuce, poradit klientovi v každé fázi dluhu, sepisovat insolvenční návrh, podávat návrhy na smírné řešení věřitelům, případně se obrátit na finančního arbitra, který rozhoduje o sporech mezi věřitelem a dlužníkem. Samy dokonce uvádí, že procházejí pravidelným školením v rámci organizace a zároveň vyhledávají i jiné možnosti v sebevzdělání. Jak uvádí

⁷⁵ Srov. REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*, s. 106

jedna pracovnice na mnou položený dotaz, jestli se v organizaci, ve které pracuje, vzdělává, odpověděla: „*Ano, organizace pravidelně pořádá interní dluhová vzdělávání (nejen dluhová problematika obecně, ale také úžeji pojatá témata – SJM, dědictví apod.) Mimo nabídku organizace (externí kurzy) se vzdělávám i v dalších oblastech SP (krizová intervence, motivační rozhovory apod.)*“.

Metodička pro dluhové poradenství je akreditovaným lektorem, který poskytuje dluhové semináře (externě, interně) a zároveň jezdí vzdělávat pracovníky různých firem oddělení HR, účetní, ale i zaměstnance samotné. Dle jejich slov je kurz vždy přizpůsoben cílové skupině.

Dlouhodobá činnost poradců pro organizaci naznačuje to, že tam vládne zdravé prostředí a pracovnice berou své zaměstnání jako poslání, které pomáhá lidem v nouzi. Dle jejich slov sice není práce v tomto sektoru dostatečně ohodnocena, ale na druhou stranu, když se povede třeba zastavit exekuce, vidí poradce úspěch, spokojenost a především klid v očích klienta.

3.5.2. KLIENTI A ANAMNÉZA

Tato oblast obsahuje tyto otázky:

- 1) Pracoval/a jste v rámci dluhové problematiky někdy se seniorem?
- 2) Děláte si anamnézu klienta? Jaké konkrétní otázky používáte?

Všechny pracovnice shodně odpověděly, že se setkávají s předluženým seniorem. Dokonce metodička pro oblast insolvencí uvedla, že senioři tvoří její velkou část klientů.

Jako součást navázání spolupráce a zjišťování co nejvíce informací o klientovi, dělají dluhový poradci organizace anamnézu klienta, která jim pomáhá mapovat situaci, ve které se klient nachází. Poradci nepomáhají pouze v dluhové problematice, ale snaží se o komplexnost, takže pokud někdo zrovna řeší problémy s dávkovým oddělením na Úřadu práce, jsou mu schopni nabídnout pomoc. U seniorů se často potýkají s problémy vyplácení invalidních důchodů ve správné výši a rovněž pomáhají se žádostí o nárok na starobní důchod. Poradci se snaží o co nejdetailnější anamnézu a to z toho důvodu, aby se o klientovi dozvěděli co nejvíce. Při tvorbě anamnézy dbají na osobní a rodinnou anamnézu, zdravotní anamnézu, bytovou situaci, finanční a majetkovou situaci, k tomu patří dávková a dluhová anamnéza, a další podstatné informace.

Do osobní anamnézy zařazují otázky typu např.: počet osob žijící v domácnosti, občanství, věk společně posuzovaných osob, evidence na Úřadu práce, doba kdy byl klient naposledy zaměstnaný, odpracované roky, zaměstnání atd.

Do zdravotní anamnézy nejčastěji zahrnují: stupeň invalidity, zdravotní stav klienta, jak dlouho je klient v pracovní neschopnosti a pokud má nějaké vycházky, v jakém intervalu.

Bytová anamnéza je také důležitá, protože potřebují zjistit, jak daný klient bydlí, zda ho neohrožuje výpověď z nájmu či zvládá hradit nájemné a nevznikají tam dluhy apod. Pracovnice se nejčastěji ptají: v jaké formě bydlení senior bydlí a tím se myslí, jestli to je standardní nebo substandardní forma bydlení, výše nájemného, výše veškerých výdajů na bydlení, také dochází ke kontrolám nájemních smluv, zda vznikly

nějaké dluhy na bydlení, energiích, zda dochází ke komunikaci s poskytovatelem bydlení.

Finanční a majetková situace zase ukazuje pracovníkům, jak je na tom celá rodina a jedinec s financemi, kde zjišťují veškeré příjmy a výdaje, dluhy a jejich fáze, zda senior čerpá nějaké dávky.

Jako poslední se zjišťují informace o tom, jak vychází klient s rodinou, zda dochází ke kontaktu a jak častému. Dává se zde prostor pro to, co by chtěl říci a co nebylo v průběhu anamnézy řečeno.

Jak si můžeme všimnout, komplexní anamnéza má za úkol zjistit maximálně možné dostupné informace, které o sobě daný jedinec ví, anebo které se dají nějakým způsobem dohledat. Tento způsob zjištění pomáhá pracovnícím vytvořit návrh řešení na konkrétní situaci, ve které se senior nachází, a k tomu ještě dokáže pomoci s čímkoliv jiným nad rámec dluhové problematiky.

3.5.3. ČINNOST PORADCE S PŘEDLUŽENÝM KLIENTEM

Tato oblast obsahuje tyto otázky:

- 1) Jak probíhá Vaše první setkání?
- 2) Jaké metody a techniky ze sociální práce používáte?
- 3) Jakou motivaci používáte u zadluženého seniora?
- 4) Jaké cíle si nastavujete?
- 5) Jakou pomoc v rámci dluhové problematiky seniorovi nabízíte?
- 6) Vyžaduje senior pomoc i s něčím jiným než předlužením?
- 7) Dozvíte se, proč je senior zadlužený?

Dle zjištění, vždy dochází k představení služby jako takové a zároveň se domlouvají podmínky spolupráce. Poté se klient a poradce domluví, co kdo bude dělat a zda vůbec klient přistupuje na spolupráci. Závěrem každý klient podepíše informovaný souhlas a souhlas s nakládáním osobních údajů, který je podmínkou pro uzavření spolupráce. V případě seniorů je toto setkání více specifické, jak uvádí metodička dluhového poradenství, dle ní: „*Probíhá zcela stejně jako s klasickým klientem, akorát je někdy více emotivní. Nejedná se o jednoduché případy, což nemáme nikdy, ale tady to podporuje pocit nezájmu, osamocení a někdy zbytečnosti, který v sobě mají. Necítí se být v přední linii a je potřeba je dost motivovat a podporovat. Někdy jim dávat větší péči a vkládat do nich větší úsilí.*“.

Jak se shodují pracovníce, bez motivace spolupráce nefunguje. Nejvíce kladou důraz na motivační rozhovory, vlídné slovo a také, že seniorům věnují maximální pozornost. Dávají jasně najevo, že jsou pro ně tady a teď a zajímá je jejich příběh. Seniori často netuší, že se jejich předlužená situace dá řešit formou oddlužení, která je pro zvláště zranitelné skupiny obyvatel na tři roky. Proto je součástí motivace i informace o legislativním nastavení společnosti. Dluhovým poradkyním pomáhá správné nastavení motivace a komunikace se seniorem technika, která se hojně využívá v sociální práci, a to vedení rozhovoru a aktivní naslouchání.

Dle předchozí anamnézy si postupně nastavují jednotlivé cíle. Všechny se shodují, že cíle jsou stejné jako u klientů neseniorů a jsou většinou malé, pojmenovatelné a především dosažitelné. V případě potřeby volí odlišný způsob práce a to zejména, kdy

je špatná dostupnost kanceláře, dávají přednost konzultaci u klienta doma, v domově pro seniory apod. V tom spočívá jejich flexibilita, přizpůsobit se potřebám seniora, který není odkázán pouze na to, že musí jet do vzdálené pobočky několik kilometrů daleko mimo své bydliště. Při dotazování, zda se setkávají s tím, že se senior dostal do situace, kdy byl finančně zneužíván ze strany dětí, vnoučat, odpovídají pracovnice zřetelně ano. Dalším problémem, který se vyskytuje, jsou tzv. energošmejdi, kteří zneužívají dobroty a šetrivosti seniorů ke svému prospěchu. Pracovnice mají zkušenosti i s nimi a dovedou si s nimi poradit.

Častou pomocí pro seniory bývá i dávková zakázka, kde se snaží pracovnice navýšit příjem jednotlivce z důvodu nízkého důchodu. Kromě pomoci s navyšováním důchodu, sjednání pečovatelské služby, s exekucemi a oddlužením bývá pomoc i po psychické stránce. Metodička dluhového poradenství uvedla, že: „*Spousta seniorů se snaží najít člověka, který je podpoří a bude pro ně tzv. přítelem a vrbou. Potřebují mít někoho blízkého a někoho, komu by mohli věřit. Zase se vrací k tomu, že se potřebují zbavit samoty.*“

Na otázku, zda se dozví, proč je senior zadlužený, odpovídají pracovnice jednoznačně ano. Někdy to trvá delší dobu, než si vybuduje senior k pracovníkovi důvěru. Nakonec se případ podaří rozklíčovat a i to, proč došlo k setkání, které řeší zadluženost jich samotných. Samy uvádí, že vědět tuto skutečnost je nesmírně důležité, protože tím se „prolamují ledy“ mezi klientem a pracovníkem. Metodička pro oblast insolvence je toho názoru, že to sice není hned, ale většina z nich to dříve nebo později řekne. Pro někoho je to trauma, pro někoho to problém není, někteří se stydí, někomu se uleví.

3.5.4. INSOLVENCE

Tato oblast obsahuje tyto otázky:

- 1) Kolika seniorům jste sepsali insolvenční návrh?
- 2) Kolik seniorů je na konci úspěšně oddlužených?
- 3) Zůstávají klienti i v exekuci? Z jakého důvodu a proč?

Oddlužení můžeme chápat, jako pomoc při řešení dluhové problematiky. Jak jsme si v teoretické části řekli, je to jeden ze způsobů, který je nakloněn pro zvláště zranitelné skupiny osob, jako jsou starobní důchodci anebo invalidé ve druhém a třetím stupni. Insolvenční návrh může sepsávat akreditovaná osoba a v případě neziskových organizací se sepisuje zdarma. Tím se podstatně liší od ostatních. Jelikož každá z poradkyň má jinak dlouhou dobu praxe v organizaci zabývající se dluhovou problematikou, jsou také rozdílné odpovědi v případě sepsování insolvenčních návrhů pro seniory. Metodička pro oblast insolvenčí, která má praxi s dluhovou problematikou nejdelší, se zmínila, že insolvenční návrh sama sepsala přibližně 400 klientům a z toho ¼ tvořili senioři. Když se nad tím zamyslíme, není to malé číslo, nad kterým bychom mohli mávnout rukou. Jako problematické se může jevit, zda senior oddlužení po celou dobu zvládne, ale jak hovoří praxe, když se do toho senioři pustí, ve většině případů to zvládnou. Tato skupina lidí se dokáže neskutečně uskromnit, a pokud se nestane něco neočekávaného jako je např. smrt partnera nebo manžela, tak to zvládnou a jsou úspěšně osvobozeni.

Bohužel se stává, že i senior bude muset zůstat v exekuci, protože není schopen vyžít s přednostní (insolvenční) srážkou, díky jeho nízkým příjmům. K tomu, aby byl

příjem navýšen, by se musela sepsat tzv. darovací smlouva, ale vzhledem k častému osamocení seniorů, není, kdo by ji mohl podepsat. Druhou možností je, že dluh není příliš vysoký, aby bylo nutné jít do oddlužení. Pokud jsou v exekuci nepřednostní pohledávky, zbývá i seniorům více peněz na živobytí.

Každá z dotazovaných pracovníků ještě dohlíží v průběhu oddlužení na to, zda probíhá vše v pořádku. Většinou každé tři měsíce kontrolují insolvenční rejstřík a pokud došlo k nějaké změně, kterou je nutné konzultovat, ozvou se a zjišťují, kde nastal problém. Všechny se shodují, že na začátku samotného mapování s klientem jsou v častějším kontaktu, ale pokud se podaří zakázku vyřešit a již se pracuje na společném cíli, tak kontakt i přesto zůstává, ale v omezené míře. Tempo spolupráce se domlouvá při úvodní schůzce a přizpůsobuje se daným okamžikům.

3.5.5. UKONČENÍ SPOLUPRÁCE

Tato oblast obsahuje tyto otázky:

- 1) Jste v kontaktu se seniorem, i když je v oddlužení? Kdy ukončujete spolupráci?
- 2) Co Vás na práci v dluhové poradně nejvíce baví? Kdy jste nejvíce spokojená?

Spolupráce se ukončuje na přání klienta, pokud on sám cítí, že již není třeba. Asistence v průběhu oddlužení je důležitá, někdy soud potřebuje něco doložit a senior zrovna nemusí zcela zřetelně pochopit, co po něm chtějí. Pokud senior zůstává v exekuci, je pro něj výhodou, pokud udržuje kontakt s poradcem. Přeci jen, praktiky některých vykonavatelů jsou na hraně zákona a jejich častý způsob vymáhání pohledávek je uskutečňování psychického nátlaku na dlužníka a to jen z toho důvodu, aby sehnal peníze co nejrychleji a doplatil svůj dluh. Proto je dobré mít někoho na telefonu pro případnou rychlou radu, jak se v dané situaci zachovat.

Pro každého pracovníka dluhové poradny je na samotném konci to největší potěšení, pokud se podaří zlepšit situaci klienta. Každá kazuistika je dobrá v tom smyslu, že dalšímu potřebnému může pomoci zase jinak. Organizace Člověk v Tísni se snaží i díky rozmanitosti kazuistik tlačit na změnu různých legislativních procesů a po většinou se jí to daří. Některé změny trvají sice několik let, ale na konec se zčásti něco povede. Metodické dluhového poradenství se pro změnu líbí, že spousta lidí zastává stejné hodnoty jako ona sama a dokáže s věcmi hýbat, a tak dělat něco pro společnost. Jakákoli práce s klientem by měla být pro člověka posláním a nejen prací. Od toho se odvíjí i vztahy mezi pracovníkem a klientem.

4. DISKUZE

Cílem bakalářské práce je zjistit, jak pracují sociální pracovníci s předluženými seniory, případně identifikovat důvody, které k takovému stavu vedou, analyzovat tyto důvody a navrhnout, jakým způsobem vzniklou situaci řešit.

Výzkumné šetření probíhalo pomocí polostrukturovaných rozhovorů, které se realizovaly se třemi sociálními pracovníci. Organizace, pro kterou pracují, momentálně rozšiřuje dluhové poradenství v oblastech, kde se průzkumem ukázalo, že po službě je dostatečná poptávka. Nejen, že se snaží o kamenné kanceláře, ale především nabídnout službu mobilního dluhového poradenství, které má za cíl oslovit vyloučené lokality a osoby, které si nemohou dovolit cestovat do vzdálených měst.

Cílovou skupinu senioři jsem si zvolil, protože jsou zranitelnou skupinou osob, která se snadno nechá ovlivnit ať už ze strany rodiny nebo přátel. Sami se často stydí řešit své problémy s někým jiným anebo je sdílet v kruhu svých blízkých. Zhoršující ekonomickou situaci můžeme vnímat především v domácnostech seniorů jednotlivců, u lidí s nízkými důchody, zhoršeným zdravotním stavem a se zvýšenou potřebou osobní péče. Můžeme do toho zařadit i zhoršené kompetence vyřídít si potřebné nároky v sociálním systému a neznalostí využití možné sociální služby.⁷⁶ Proto je velmi důležité, aby si poradce dělal podrobnou anamnézu klienta, zjišťoval potřebné informace, ze kterých vytvoří individuální plán. Jakékoli předejití zhoršující se ekonomické situace u seniorů se považuje za úspěch. Dluhová poradna je v kontaktu s dalšími organizacemi, se kterými spolupracuje v případě potřeby, když to situace klienta vyžaduje.

Ve výzkumu jsem si právě potvrdil, že poradci se seniory neřeší jen dluhovou problematiku, ale zacházejí i do detailů dávkového systému ČR, protože klient potřebuje navýšit příjem anebo nemá správný stupeň invalidity, protože došlo ke zhoršení zdravotního stavu. Mimo to uvedla metodička v oblasti insolvenční, která pracuje nejčastěji se seniory, že pomáhá seniorům s vyřízením návazné služby a to vyřídít pečovatelskou službu, ošetrovatelskou službu, žádost o důchod a občas i zaměstnání při důchodu. Na tomto případě je vidět, že poradce dluhové poradny má dostatečné kompetence k tomu, aby pomáhal zařizovat následné služby pro klienta. Kdyby senior řešil dluhovou problematiku jen z důvodu sepsání insolvenčního návrhu u osoby, která není sociálním pracovníkem dluhové poradny, tak by se takové pomoci nejspíše nedočkal.

Příčin zadlužování existuje mnoho a mezi ně můžeme zařadit rozsáhlé reklamní kampaně podporující život na dluh, snadná dostupnost úvěrů a půjček, nebankovní společnosti, které moc nehlídají úvěruschopnost klienta, nízká finanční gramotnost, nezaměstnanost, odchod do důchodu apod.

⁷⁶ ONDRUŠOVÁ, J., KRAHULCOVÁ B. *Gerontologie pro sociální práci*, s 217

Jak vyplývá z praktické části, je dluhové poradenství hojně využíváno nejen seniory. Cílem dluhového poradenství je poskytnout klientovi ucelené informace, které mu pomohou se v jeho pohledávkách zorientovat a zároveň se zvolí vhodný způsob řešení směřující ke stabilizaci jeho finanční situace.⁷⁷ Mezi nejčastější situace můžeme zařadit zneužití ze strany dětí, kdy požádají rodiče o ručení svou nemovitostí proto, aby získaly hypoteční úvěr na vlastní bydlení. V dnešní době jsou podmínky pro získání hypotečního úvěru složitější, než tomu bylo kdysi. Také tomu nahrává fakt, že dostupné bydlení se shání hůř, protože ceny nemovitostí rok od roku stoupají. Pokud rodiče ručí svou nemovitostí a dítě pak přestane splácet, dostávají se do problémů i senioři, kterým hrozí ztráta bydlení. Druhým nejčastějším problémem je, že mají senioři dluhy ještě z dob svého ekonomicky aktivního života, kdy byly nevhodně zvoleny úvěry, případně dluhy vznikly z podnikání.

Pokud sociální pracovník pracuje v organizaci, která má potřebnou akreditaci pro sepisování insolvenčních návrhů, je možné zároveň konzultovat s klientem tuto možnost jako východisko ze své situace. Jedná se o podrobnou analýzu klientovy situace, protože pro vstup do oddlužení je možné pouze za splněných zákonných podmínek. Klient musí být obeznámen i se situacemi, které mohou nastat v průběhu oddlužení a zároveň by ho to mohlo ohrozit. Je pak na jeho zvážení, zda do toho půjde či nikoli. Zmínil jsem, že s novelou v roce 2019 přišel i institut chráněného bydlení, který chrání dlužníkovu obydli. V praxi to vypadá tak, že se udělá znalecký posudek na nemovitý majetek dlužníka a pokud splňuje parametry chráněného obydlí, dlužník o své obydlí v dražbě nepřijde. V tomto směru je to jednoznačný přínos, protože přeci jen, pokud se klient nachází v exekuci, tak s největší pravděpodobností o svou nemovitost formou dražby přijde a tím přijde i o své bydlení. K tomu se může stát, že mu zůstanou nějaké neuhrazené dluhy a bude muset řešit nejen bytovou situaci, ale i pokračující splácení dosud neuhrazených pohledávek. Potěšující také může být fakt, že pokud insolvenční návrh sepíše akreditovaná osoba, je zdarma. U ostatních kompetentních osob, které dle zákona sepsis mohou provést, se za to platí a to formou přihlášení přednostní pohledávky do oddlužení.

Zde můžeme také vidět, že byl naplněn další dílčí okruh, který potvrzuje význam sociálního pracovníka v dluhové poradně. Jeho role po celou dobu oddlužení nezaniká, ba naopak. Každý tři měsíce dochází ke kontrole insolvenčního rejstříku, a tak je seniorům nápomocen po celé trvání oddlužení. Pokud soud vyzve dlužníka k doplnění nějakých skutečností, může se stát, že jim senior ani rozumět nebude. Výzvy jsou psané právníckou řečí a pro starší osoby to může být problém pochopit, co po nich vlastně chtějí.

Možností, jak pracovat s dluhy, je několik. Jen se musí řešit včas a s odborníkem, který tomu rozumí. Senioři mají obrovskou výhodu, protože jsou zvyklí se uskromnit a díky tomu nepotřebují tolik finančních prostředků pro každodenní fungování. V pozdějším věku nemá člověk tendenci si stále kupovat nové šatstvo, elektroniku apod. Tuto svou výhodu využijí během tří let, kdy bude probíhat oddlužení a bude jim zbývat jen minimum financí na to nejnnutnější.

Osobně si myslím, že v otázce zadluženosti je důležitá prevence. Dnes a denně na nás působí z dostupných mediálních kanálů různé lákavé nabídky na pořízení úvěru a jak je vlastně vše snadné pro jejich získání. Nástupem internetu se pořizování úvěrů

⁷⁷ HŮLOVÁ, K. *Dluhové poradenství*. In: MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*, s. 452

přeneslo i do virtuálního světa, kde si o půjčku zažádáte na jedno „kliknutí“. V podstatě ani nikdo neřeší, kdo sedí na druhé straně a stačí mít u sebe platný doklad totožnosti. Lákavé slogany, které lákají na snadnou půjčku, se pyšní tím, že při vyřizování úvěrů nevadí exekuce, mateřská dovolená, starobní anebo invalidní důchod. Vše je tak snadné, dostupné, a proto musíme počítat s tím, že to bude mít i masivní dopady do společnosti, která tím ve finále bude trpět.

Primární prevence zkoumá předpoklady, podmínky a příčiny jevů, jimž se má bránit, a hledá způsoby, jak jim předcházet, bývá zaměřena na veškeré obyvatelstvo.⁷⁸ Zařadit sem můžeme tvorbu finanční rezervy, vzdělávání na základních a středních školách a podpora finanční gramotnosti. Sekundární prevence se pro změnu snaží příslušné jevy včas zachytit a bránit jejich prohlubování, šíření apod. Zaměřuje se na zvláště ohrožené skupiny jako jsou sociálně slabší, mládež, menšiny.⁷⁹ Mezi sekundární prevencí můžeme zařadit i poradny, které se dluhovou problematikou zabývají. Jedná se o klienty, kterým bude poskytováno finanční poradenství a také poradenství před podpisem smlouvy. Ve většině případů klienti nevědí, co vůbec podepisují a zda je to pro ně vůbec výhodné. Organizace Člověk v Tísni se prevencí zabývá a snaží se ji rozšířit, aby byla dostupná pro všechny.

Je také prokázáno, že nedostatek financí v rodině má vliv i na její fungování. Sociologové v minulosti přišli na to, že finanční problémy jsou pravým důvodem k rozpadu manželství a to dokonce v šedesáti až osmdesáti procent. Z toho vyplývá, že kdo si chce udržet manželství pohromadě, měl by finance probírat společně a v rodinném kruhu. Pak je tady také ještě jeden pragmatický důvod, proč od začátku produktivního věku věnovat čas řízení osobních financí. Ten důvod je odchod do starobní penze. Před desítkami let byla průměrná doba strávená v penzi pět až sedm let a však nyní to může být až patnáct let.⁸⁰

Co to pro nás znamená? Myslet na budoucnost už od produktivního věku, protože se můžeme dostat do situace, kdy na základě vysokého věku např. přijdeme o zaměstnání a ze zdravotních důvodů si nebudeme moci dovolit přijmout zaměstnání, které bychom chtěli. Nebudeme mít dostatek finančních prostředků na léky, na koníčky, které by nám zajistily aktivní důchodový věk apod.

⁷⁸ NOVOTNÁ, J. *Základní pojmy v sociální práci: Studijní opora pro denní studium*, s. 12

⁷⁹ Srov. Tamtéž, s. 12

⁸⁰ PETRÁŠKOVÁ, V.; HORVÁTHOVÁ, Z. *Vybrané kapitoly z finanční gramotnosti*, s.18

5. ZÁVĚR

Cílem mé práce bylo zaměřit se na sociální pracovníky pracující v organizaci, která se dluhovou problematikou zabývá. Pro potřeby bakalářské práce jsem si zvolil jednu z nejzranitelnějších skupin a tou jsou zadlužení senioři a jejich cesta vedoucí ke dluhům.

Dluhová problematika se stala po roce 1989 významnou součástí sociální práce, která se začala čím dál více rozvíjet. Rozmach ekonomiky a touha lidí vlastnit nové a novější věci zapříčinily, že se musela dluhová problematika také řešit na legislativní úrovni. V roce 2008 vznikl insolvenční zákon, který dal naději všem dlužníkům, kteří nedokázali dál souperit s předlužením. Insolvenční zákon byl již několikrát novelizován, aby dosáhl dnešní podoby a pomohl více lidem, než tomu bylo na začátku. Největší novinkou je, že oddlužení má zkrácenou formu a to takovou, že dlužník, který uhradí 60 % plnění z celkového dluhu do tří let, může být osvobozen od nesplacených pohledávek. Tato podmínka neplatí, pokud se jedná o dlužníka, který je v důchodovém věku anebo invalida ve druhé a třetím stupni. Pro ně platí pouze tříletá forma oddlužení bez stanoveného rozsahu plnění oddlužení.

Jak jsme se dozvěděli, jedním z důvodů, proč se senioři ocitají ve finančních problémech je nerovnoměrné odměňování žen, které se potom promítá i na výši důchodu. Pokud je k tomu ještě žena seniorka sama, můžeme toto považovat za velice rizikové, aby danou situaci zvládla. Z teorie a praxe jsme si potvrdili, že senioři jsou často obětí podomních prodejců, kteří se snaží obchodovat snad se vším, co je napadne. V dnešní době máme nejčastější problém, kterému říkáme „energošmejdi“. Jsou to obchodní zástupci energetických společností, kteří se snaží zlákat zákazníka pro svou společnost. Pokud zákazník přejde a bude chtít následně odstoupit od smlouvy, čeká ho nemilé překvapení v podobě vysokých pokut, které jsou často exekučně vymahatelné. Dalším problémem dnešní společnosti je zneužívání rodičů vysokého věku ve svůj prospěch. Děti své rodiče často prosí, aby si vzali na sebe spotřebitelský úvěr s tím, že jim ho budou splácet. Bohužel opak je pravdou a splácení závazků je jen na rodičích, kteří si před tím ani neanalyzovali, zda budou schopni danou půjčku splácet. Často se stává, že ručí svou nemovitostí, aby si děti mohly poskytnout vlastní bydlení.

Toto jsou nejčastější příčiny zadlužení seniorů jak z teoretického hlediska, tak i z toho praktického, kde pracovnice dluhové poradny tyto příběhy slyší skoro při každé návštěvě. Pro seniora a ostatní je exekuce strašákem, před kterým se spíše utíká, než aby se řešilo jeho řešení. Jak jsem zmínil v bakalářské práci, nemáme nějak extrémně zadlužených seniorů na jejich celkový počet, ale jak i vyplývá z výzkumu, to snášejí senioři mnohem hůře než ostatní. Jako problém vnímám, že nemůže dlužník svévolně nakládat se svým majetkem a platí tzv. generální inhibitorium. Ano, toto může být diskutabilní, protože ne každý člověk je stejný, ale přeci jen položme si otázku, zda sám exekutor sdělí dlužníkovi, že může namítnout omezení inhibitoria. S problémy exekucí a s předlužením přichází také masivní sociální a psychické důsledky.

Tohle je přesně jeden z důvodů, proč by měl senior vyhledat pomoc sociálního pracovníka z dluhové poradny, který by s ním zmapoval všechny jeho závazky, zjistil by, v jaké fázi se dluh nachází a také poradil z odborného hlediska, jak nyní postupovat. Pro sociálního pracovníka je lidskost a empatie na prvním místě a jejich společným cílem je zajištění kvality života ve stáří. Jak jsem zjistil, sociální pracovník dluhové poradny nejčastěji zastává role zprostředkovatele služeb, cvičitele sociální adaptace, poradce nebo terapeuta, administrativní pracovník, filantrop a profesionál.

Závěrem bych chtěl říci, že pro každého z nás je hybnou pákou motivace. Ta nás nutí uspokojovat své vlastní potřeby a u zadlužených seniorů to platí dvojnásob. Seniori potřebují slyšet, že to skutečně zvládnou a že na danou situaci nejsou sami. Stáří je součástí našich životů a je až s překvapením, kolik seniorů se cítí v této fázi samo. Jak jsem zjistil dle výzkumu, opravdu to takto několik seniorů má a delší dobu jim trvá, než si najdou důvěru k pracovníkovi, kterým jim zrovna pomáhá.

Citát na konec vystihuje vše.

„Stáří nemá být koncem života, ale jeho korunou“

A. Repond

6. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura:

- DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2014, 372 s. ISBN 978-80-246-1966-8.
- HŮLOVÁ, K. *Dluhové poradenství*. In: MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013, 576 s. ISBN 978-80-262-0366-7.
- JANEČKOVÁ, H. *Vysoké stáří*. In: MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013, 576 s. ISBN 978-80-262-0366-7.
- KAPPL, M.; JANEBOVÁ, M. *Aktivní naslouchání*. In: MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013, 576 s. ISBN 978-80-262-0366-7.
- KAPPL, M.; KUČÍREK, J. *Vedení rozhovoru*. In: MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013, 576 s. ISBN 978-80-262-0366-7.
- LEVICKÁ, J. *Metódy sociálnej práce*. Trnava: Trnavská univerzita, 2003. ISBN 80-89074-38-3.
- MÁTEL, A. *Teorie sociální práce I*. Praha: Grada, 2019, 208 s. ISBN 978-80-271-2220-2.
- MATOUŠEK, O. *Případová práce*. In: MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013, 576 s. ISBN 978-80-262-0366-7.
- NOVESKÝ, I.; BALABÁN, Z. *Slabikář finanční gramotnosti*. Praha: Cofet, 2009, 448 s. ISBN 978-80-254-4207-4.
- NOVOTNÁ, J. *Základní pojmy v sociální práci: Studijní opora pro denní studium*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2016, 127 s. ISBN 978-80-88064-19-0.

- ONDRUŠOVÁ, J.; KRAHULCOVÁ, B. a kol. *Gerontologie pro sociální práci*. Praha: Karolinum, 2019, 368 s. ISBN 978-80-246-4383-0.
- PETRÁŠKOVÁ, V.; HORVÁTHOVÁ, Z. *Vybrané kapitoly z finanční gramotnosti*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2010. 133 s. ISBN 987-80-739-4233-5.
- REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkum*. Praha: Grada, 2009, 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
- ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce: Podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994, Studijní texty. ISBN 80-8585000-1.
- SVOBODA, K. *Exekuční řízení: Civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: C. H. Beck, 2020, 550 s. ISBN 978-80-7400-802-3.
- SYRUČEK, V.; SABOTINOV V. a kol. *Realitní právo: Nemovitosti v praxi*. Praha: C.H.Beck, 2018, 1042 s. ISBN 978-80-7400-701-9.
- Srov. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.
- VETEŠKA, J. *Gerontagogika: Psychologicko-andragogická specifika edukace a aktivizace seniorů*. Česká andragogická společnost, 2016, 179 s. ISBN 978-80-905460-4-2.
- VODÁČKOVÁ, L. a kol. *Krizová intervence*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2012, 544 s. ISBN 978-80-262-0212-7.
- VODÁČKOVÁ, L. *Krizová intervence*. In: MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013, 576 s. ISBN 978-80-262-0366-7.

Časopisy:

Musil, L. *Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“*. In: *Sociální práce/sociálna práca*, 2/2008

Internetové zdroje:

- ASQUITH, S.; Ch. Clark and L. Waterhouse. *The role of social worker in the 21 st century – a literature review*. 2005, 47 s. ISBN 0755928563 (web only publication). [online] [cit. 2021-03-18] Dostupné z: <https://www.webarchive.org.uk/wayback/archive/3000/https://www.gov.scot/Resource/Doc/47121/0020821.pdf>
- ČLOVĚK V PRÁVU. *Právo a terénní sociální práce*. [online] [cit. 2021-03-18] Dostupné z: <http://www.clovekvpravu.cz/obcanske...ze-mzdy-a-jinych-obdobnych-prijmu-548>
- ČLOVĚK V TÍSNI. *Kdo jsme: o nás*. [online] [cit. 2021-03-08] Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/kdo-jsme/o-nas>
- ČLOVĚK V TÍSNI. *Sociální práce v ČR*. [online] [cit. 2021-03-08] Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/co-delame/socialni-prace-v-cr>
- DIAKONIE ZÁPAD. *Zadluženost jako rostoucí problém u starších občanů*. [online] [cit. 2021-02-20]. Dostupné z: <https://www.diakoniezapad.cz/rubriky/hlavni-clanky/zadluzenost-jako-rostouci-problem-u-starsich-obcanu/>
- EXEKUTORSKÁ KOMORA. *Statistické listy*. [online] [cit. 2021-02-20]. Dostupné z: <https://statistiky.ekcr.info/docs/statisticky-list-VIII.pdf>
- HOLÝ, J. *Kreditka pro potomky se může seniorům vymstít*. [online] [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://www.insolvencizona.cz/clanky/kreditka-pro-potomky-se-muze-seniorum-vymstit/>
- INSOLVENČNÍ ZÓNA. *3. díl: povolení oddlužení*. [online] [cit. 2021-03-01] Dostupné z: <https://www.insolvencizona.cz/clanky/3-dil-povoleni-oddluzeni/>
- INSOLVENČNÍ ZÓNA. *I přes řadu otázek bude oddlužovací novela přínosem, shodují se experti*. [online] [cit. 2021-03-01] Dostupné z: <https://www.insolvencizona.cz/clanky/i-pres-radu-otazniku-bude-oddruzovaci-novela-prinosem-shoduji-se-experti/>

- INSOLVENČNÍ ZÓNA. *Výpočet chráněného bydlení*. [online] [cit. 2021-03-01] Dostupné z: <https://www.insolvencnizona.cz/clanky/vypocet-chraneneho-obydli/>
- JAK PŘEŽÍT DLUHY. *Oddlužení: Co byste měli vědět, když uvažujete o oddlužení?* [online] [cit. 2021-03-01] Dostupné z: <https://www.jakprezitdluhy.cz/poradna/oddluzeni>
- MARTÍNKOVÁ, M. *Senioři s exekucí – poznatky výzkumné sondy*. [online] [cit. 2021-02-20] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/seniori-s-exekuci-poznatky-z-vyzkumne-sondy-pdf.aspx>
- OTTO, P. *Tisíce důchodců spadly nově do exekuce*. [online] [cit. 2021-01-30]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/domaci/tisice-duchodcu-nove-spadly-do-exekuce-kvuli-rekordnimu-navyseni-penzi-1360392>
- VOBOŘIL, J., DLABOLOVÁ A. *Jak pomoci seniorům s dluhy a exekucemi*. s. 2 Praha: Iuridicum Remedium, 2016[online] [cit. 2021-02-10]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/105256642-Iure-neni-nam-to-jedno.html>

Legislativa:

- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění platném k 16.6.2020
- Zákon č. 182/2008 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění platném k 27.02.2021
- Zákon č. 120/2001 Sb., Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění platném k 22.04.2020

7. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Přepis polostrukturovaných rozhovorů

1. Jak dlouho pracujete v organizaci?

A	4 roky
B	9 let
C	10,5 roku

2. Jaké jsou Vaše celkové zkušenosti s dluhovou problematikou?

A	Do služby dluhového poradenství jsme vstupovala bez zkušeností ihned po absolvování VŠ. Měla jsem pouze zkušenost s cílovou skupinou sociálně vyloučených osob (během studií jsem doučovala děti z vyloučených lokalit a dělala jim mentorku). Nyní (snad) umím poradit klientovi v jakékoliv fázi dluhu, umím zastavit nezákonnou exekuci, sepsat insolvenční návrh. Samozřejmě, vzhledem ke komplikovanosti a rozsáhlosti dluhové problematiky, se objevují kazuistiky, které musím konzultovat s metodiky či právníky.
B	První 4 roky jsem pracovala jako terénní sociální pracovníce, kde jsem začala dluhy řešit pouze povrchově. Hrozně mě bavilo analyzovat různé smlouvy o úvěru a více jsem se začala zajímat o DP. Nakonec jsem v Ústí nad Labem začala pracovat na pozici DP, kde jsem celou službu musela rozjet a prezentovat sama, předtím byly dluhy součástí terénní sociální práce, až poté se vyčlenily. Nastavila jsem si svá pravidla fungování, chodila jsem na různé kurzy a přednášky, kde jsem získávala adekvátní informace. Absolvovala jsem také naše interní kurzy a hodně jsem se naučila sama studiem různých podkladů. Snažila jsem se prosadit určité věci, hájila práva klientů. Nakonec jsem se dopracovala na pozici koordinátora a metodika DP. Jsem akreditovaným lektorem, poskytuji dluhové semináře (externě, interně). Dále máme projekt firemní DP, do kterého jsem též zapojená. Jezdím vzdělávat pracovníky různých firem (jedná se o HR, účetní, ale i zaměstnance samotné – kurz je vždy přizpůsoben cílové skupině).
C	Po celou dobu, co v Člověku v Tísni pracuji, jsem na pozici dluhového poradce. Občas jsem měla různě na kombinované úvazky s terénním sociálním poradenstvím. Poslední 4 roky mám čistě dluhovecký úvazek v kombinaci s metodikem dluhového poradenství pro oblast insolvenční.

3. Vzděláváte se v organizaci, ve které pracujete?

A	Ano, organizace pravidelně pořádá interní dluhová vzdělávání (nejen dluhová problematika obecně, ale také úžeji pojatá témata – SJM, dědictví apod.) Mimo nabídku organizace (externí kurzy) se vzdělávám i v dalších oblastech SP (krizová intervence, motivační rozhovory apod.)
B	Také, využívám naše interní kurzy pro DP, které jsou pro mne z mnoha ohledů zajímavé a prohlubují si tak moje vědomosti a znalosti.
C	Ano, vyhledávám i jiné možnosti, zejména právě v oblasti insolvenčního řízení.

4. Jaké metody a techniky sociální práce používáte?

A	Určitě využívám zejména metodu SP s jednotlivcem. Využívám zejména techniky systemického přístupu, které se využívají v rozhovoru (dotazování, konstruktivní otázky, „zázračné“ otázky, měřicí otázky apod.)
B	Především směřuji svou veškerou pozornost na dotazovaného a aktivně naslouchám jeho potřebám.
C	Používám individuální práci s klientem, z technik využívám nejčastěji motivační rozhovory.

5. Pracoval/a jste v rámci dluhové problematiky někdy se seniorem?

A	Ano, několikrát.
B	Ano, se seniory se v DP také setkáváme, někteří kolegové celkem často.
C	Ano, senioři tvoří poměrně velkou část mých klientů.

6. Děláte si anamnézu klienta, a jaké konkrétní otázky používáte?

A	Ano
B	Ano, anamnéza je pro mne zásadní u každého klienta, nejen u seniorů.
C	Ano, anamnézu si skládám z rozhovoru s klientem vždycky. Využívám strukturovaného rozhovoru, tak aby byl co nejvíce přirozený a zároveň, abych získala informace, které potřebuji.

7. Jak celkově probíhá Vaše první setkání?

A	Představení služby a pracovníka. Vyslechnutí „zakázky“ potenciálního klienta. Zjištění, zda jsme schopni pomoci (zda se jedná o správnou cílovou skupinu a zda se jedná o dlouhodobou spolupráci a zájemci nestačí pouze jednorázová rada) a pokud ano, dohodnutí následné spolupráce. Vyjasnění pravidel spolupráce, ústní smlouva o spolupráci, podpis informovaného souhlasu.
B	Probíhá zcela stejně jako s klasickým klientem, akorát je to někdy více emotivní. Nejedná se o jednoduché případy, což nemáme nikdy, ale tady to podporuje pocit nezájmu, osamocení a někdy zbytečnosti, který v sobě mají. Necítí se být v přední linii a je potřeba je dost motivovat a podporovat. Někdy jim dávat větší péči a vkládat do nich větší úsilí.

C	Nechám klienta povídat, s čím přichází, co potřebuje a pak cíleně směřuji rozhovor. Seznámím klienta s průběhem spolupráce, předám informace, nastíním průběh, jak by spolupráce případně měla vypadat, kdo, co udělá a nechám klienta rozhodnout, zda chce spolupracovat. První schůzka je většinou na 1,5 hod. Také si ověřuji, že klient všemu rozumí.
----------	---

8. Jakou motivaci používáte u zadluženého seniora?

A	Zejména mu věnuji maximální pozornost v bezpečném prostředí (tabu u tématu dluhů), kompletní informace o současném legislativním nastavení (3letá insolvence pro zranitelné skupiny obyvatel)
B	U seniorů mi doposud stačilo pouze vlídné slovo a to, že se o daného člověka někdo vůbec zajímá. Zná mnoho seniorů, kteří jsou dost osamoceni, nemají se komu vypovídat a většina lidí se jim nesnaží upřímně pomoci. I senioři jsou velice schopní a vnímaví lidé, akorát jsou více ovlivnitelní, to je někdy způsobeno právě samotou
C	Využívá motivační rozhovory, většinou se k motivaci dobereme. Bez motivace spolupráce nefunguje.

9. Jaké cíle si nastavujete se seniory?

A	Cíle jsou stejné jako u klientů/neseniorů. Záleží na dané „zakázce“, tedy na tom, co chce klient řešit. V případě potřeby volíme odlišný způsob práce (špatná dostupnost kanceláře, volíme konzultace u klienta doma apod.)
B	Většinou stejné jako u ostatních klientů, hodně záleží na tom, co v danou chvíli chceme řešit. Úplně tam nevnímám rozdíl. Sice k nim přistupujeme trochu jinak, ale cíle jsou většinou stejné. Možná mne teď jen napadá jeden dost zásadní, vykořisťování od rodiny
C	Malé, dosažitelné, pojmenovatelné. Ale na základě klientova rozhodnutí.

10. Jakou pomoc v rámci dluhové problematiky seniorovi nabízíte?

A	Stejně jako u jiných cílových skupin. Možná se ve zvýšené formě vyskytuje tzv. problematika energošmejdů (ale na úrovni větší skupiny soc. pracovníků), případně využívání seniorů ze strany dětí, vnoučat apod.
B	Jedná se o totožnou pomoc, kterou nabízíme všem klientům v rámci DP. Tedy mapování závazků, řešení neoprávněných závazků, oddlužení a jiné. Tato skupina je však malinko specifická v tom, že potřebuje větší pozornost, péči. Senioři nejsou tak schopní jako mladší lidé. Hodně se probírají rodinné vztahy, řeší se dědictví.
C	Podle toho, s čím přicházejí. Jsem zvyklá klienty doprovázet tím, co právě řešíme, takže podle toho. Spolupráci se snažím přizpůsobit na míru klientovi.

11. Vyžaduje senior pomoc i s něčím jiným než s předlužením?

A	Někdy se zároveň řeší dávková zakázka (navýšení příjmů) nebo potravinová pomoc.
B	Ano, spousta seniorů se snaží najít člověka, který je podpoří a bude pro ně tzv. přítelem a vrbou. Potřebují mít někoho blízkého a někoho, komu by mohli věřit. Zase se vracím k tomu, že se potřebují zbavit samoty. Dále řeší finanční stránku, nemohou si dovolit utrácet, jejich důchody jsou na dnešní dobu příliš nízké.
C	Občas řešíme dávky, občas zaměstnání při důchodu, občas návazné služby – pečovatelskou službu, ošetřovatelskou službu, žádost o důchod, ale velice časté jsou i exekuce a oddlužení.

12. Kolika seniorům jste sepsali insolvenční návrh (přibližně)?

A	Myslím, že to bude kolem 15 seniorů a z toho asi 5 párům seniorského věku.
B	Omlouvám se, ale toto s přesností nedokážu odhadnout. Nikdy jsem si takovou statistiku nedělala. Není jich mnoho, ale není to ani zanedbatelné procento.
C	Nemám to spočítané, návrhů jsem podala přibližně 400 a určitě ¼ tvořili senioři.

13. Kolik seniorů je na konci úspěšně oddlužených (přibližně)?

A	Prozatím nemohu říct (nedoběhly lhůty).
B	Pokud se s nimi rozhodneme jít do oddlužení, většina z nich vydrží až do konce a jsou úspěšně oddluženi. Někdy tomu bohužel brání vnější překážky.
C	Většina z nich zvládne oddlužením úspěšně projít, když už se do toho pustí. Senioři bývají neskutečně schopní se uskromnit, a pokud se nestane něco neočekávaného /smrt partnera, manžela/, tak to zvládnou a jsou úspěšně osvobozeni.

14. Zůstávají klienti i v exekuci? Z jakého důvodu a proč?

A	Ano. Např. nejsou schopni vyžít s přednostní (insolvenční) srážkou. Nebo je pro ně exekuce výhodnější – stejná nebo nižší doba zaplacení celkového dluhu (jedná se např. o nízký celkový dluh) bez platby odměny insolvenčnímu správci.
B	Bohužel zůstávají. Je to díky jejich nízkým příjmům. Často se stává, že nedosáhnou ani na minimální splátku, potřebují např. darovací smlouvu, kterou není možné v některých případech zcela poskytnout, nemají nikoho, kdo by jim mohl tuto smlouvu podepsat. Důvodem může být také to, že vlastně už nic jiného nechtějí, jen dožít a je jim jedno, že budou do konce života v exekucích, kdy se jim to vyplatí ve chvíli, kdy nemají přednostní pohledávky, tudíž se jim sráží méně než v insolvenčním řízení.
C	Zůstávají, zejména ti, kteří jsou sami, splátky jsou pro ně příliš vysoké a pomoc rodiny nereálná.

15. Jste v kontaktu se seniorem, i když je v oddlužení? Kdy ukončujete spolupráci?

A	Ano, monitorujeme společně průběh oddlužení. Pomáhám klientovi např. s vyplněním průběžných dotazníků od insol. správce. Spolupráce je ukončena po úspěšně splněném oddlužení.
B	Rozhodně. Vždy vysvětlím, že mohu dělat podporu a asistenci i v rámci probíhajícího řízení. Mohu setrvat až do doby, kdy je oddlužení úspěšně dokončeno. Ukončujeme i dříve na přání klienta, kdy je znatelné, že vše bude probíhat v pořádku a podporu mají i z jiné strany, nejen ode mne. Je to opět strašně individuální a nelze aplikovat jedno rozhodnutí a východiska na všech.
C	Nabízím všem klientům spolupráci i po schválení oddlužení. Je zcela na nich, zda chtějí nebo nechtějí spolupracovat. Většina seniorů zájem má a ti kteří nechtějí, tak stejně sleduji průběh insolvenčního řízení v rámci pravidelného tří měsíčního monitoringu jejich řízení. Pokud vidím v insolvenčním rejstříku, že se něco děje, kontaktuji je.

16. Dozvíte se, proč je senior zadlužený?

A	Ano, je to důležité.
B	Ano, bohužel je většinou zadluží 3. osoba, ať už je to rodinný příslušník nebo nějaký známý. Dále záleží na psychickém stavu. Většina seniorů, kteří se zadlužili, trpěli psychickou poruchou a v danou chvíli si neuvědomovali situaci tady a teď.
C	S většinou klientů máme spolupráci postavenou na důvěře, která se buduje v průběhu spolupráce. Není to hned, ale většina z nich to dříve nebo později řekne. Pro někoho to je trauma, pro někoho to problém není, někteří se stydí, někomu se uleví, když to řekne, někdo je uzavřenější, je to různé. Na nikoho netlačím, je důležité, aby se klienti cítili bezpečně a věděli, že tu možnost mají a mohou ji využít.

17. Jak často jste v kontaktu se seniorem?

A	Dle potřeby v dané dluhové zakázce
B	Je to hrozně individuální, záleží na složitosti situace, schopnostech. Většinou jsme v pravidelném kontaktu a voláme si tak 1x týdně, pokud vyložene nic nehoří. Spousta seniorů, se kterými jsem pracovala, již žili v domově důchodců a velkou podporu získali i od sociální pracovnice, která jim byla oporou a předávala jim adekvátní informace.
C	Na začátku spolupráce častěji. Je to ale i podle toho, co řešíme za problém a jak velkou pomoc a podporu potřebuje, zda zvládne kroky sám, nebo potřebuje více doprovázet, je to individuální. Tempo spolupráce určujeme společně, podle potřeb klienta. Někomu stačí se potkat jednou za 14 dní, někdo potřebuje být v kontaktu častěji.

18. Co Vás na práci v dluhové poradně nejvíce baví? Kdy jste nejvíce spokojený?

A	Zejména, když se podaří zlepšit situaci klienta. A když se následně podaří napravit negativní jev systémově, i díky mé práci v terénu a sběru konkrétních kazuistik, mám dobrý pocit z odvedené práce.
----------	--

B	Celkově jsem ráda v kolektivu a mám ráda práci s lidmi, i když je to někdy dost náročné. Ale překážky jsou pro mne ještě větší motivací k tomu, abych zdolávala vyšší a vyšší cíle, které si stanovuji. Líbí se mi, že spousta lidí v této organizaci zastává stejné hodnoty jako já, dokážeme s věcmi hýbat a dělat něco pro společnost. V kanceláři musím mít skvělou atmosféru, jakmile je něco v ovzduší, není to pro mne ok. Pro svou práci potřebuji pohodu a fajn prostředí. Nejvíc mne naplňuje, když mohu pomoci druhým, byť je to jen maličkost, která jim udělá radost a posune je dále.
C	Mám nejraději „rozmotávání“ příběhu, hledání příčin a mapování závazků, celkově mě „dluhy“ baví. Nejlepší je ten okamžik, kdy se něco povede, klientovi se uleví, jsou vidět výsledky práce, je zastavena exekuce, podaří se získat dávky/bydlení/brigádu, je schváleno oddlužení.

8. ABSTRAKT

HANÁK, R. *Role sociálního pracovníka v dluhové poradně při práci se seniory*. České Budějovice 2021. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce: D. Urban.

Klíčová slova: dluhové poradenství, zadlužení senioři, sociální práce se seniorem, senioři a dluhy, oddlužení, insolvenční návrh, insolvence, dluhová poradna, exekuce, exekuční návrh, Institut chráněného obydlí, chudoba u seniorů, chudoba, návrh na oddlužení.

Práce se zabývá rolí sociálního pracovníka při práci se zadluženými seniory. Nejčastější příčinou vzniku dluhů u seniorů je pomoc někomu ze svého blízkého okolí. Senior je také často obětí tzv. „šmejdů“, kde si pod nátlakem koupí zboží, které ani nepotřebují. Senioři si často neuvědomují své finanční možnosti, a tak se ocitají v dluhové pasti. Pokud se situace dostane až k exekutorovi, začíná boj s časem, kdy hrozí prodej movitého a nemovitého majetku. Šanci na klidný život jim dává insolvenční zákon, kde mohou být oddluženi po 3 letech trvání insolvence. Vstup do oddlužení se řídí přísnými podmínkami, a proto je vhodné probrat celou situaci se sociálním pracovníkem, který je odborníkem na dluhovou problematiku.

9. ABSTRACT

HANAK, R. *Role of social worker in debt counseling for senior citizens*. České Budějovice 2021. Undergraduate thesis. University of South Bohemia. Faculty of Theology. Department of Ethics, Psychology and Charity Work. Supervisor: D. Urban.

Keywords: debt counseling, senior citizens in debt, social work with seniors, senior citizens and debts, debt elimination, insolvency, distraintment, Institute of protected habitation, senior citizens and poverty.

This undergraduate thesis describes the role of social worker helping elder citizens in debt. The most common cause of debt for seniors is their will to help to close relatives. Senior citizens are often victims of scammers who force them to buy unnecessary goods. Seniors often do not realize their financial situation and they fall into debt. If a distraintor is involved, it is a race with time due to the risk of loss of property and real estates. There is a chance for a return to peaceful life thanks to the Insolvency law as their debts can be eliminated after a 3 year period. There are strict conditions to fulfill hence it is suitable to discuss the situation with social workers specialised in the field of debts.